

РОЗМОВЛЯЄМО ПРО ЛІТЕРАТУРУ

ПІДРУЧНИК ІЗ ЗАВДАННЯМИ

„Poznać Ukrainę”.
Literaturoznawczo-kulturoznawcza seria
podręcznikowa Katedry Ukrainistyki UW
pod redakcją Katarzyny Jakubowskiej-Krawczyk,
Valentyny Sobol, Marty Zambrzyckiej

Катажина Якубовська-Кравчик
Світлана Ковпик
Марта Замбжицька

**РОЗМОВЛЯЄМО ПРО
ЛІТЕРАТУРУ**
ПІДРУЧНИК ІЗ ЗАВДАННЯМИ

2022

Рецензенти:

Prof. dr hab. Felix Shteinbuk Uniwersytet w Bratysławie

Prof. dr hab. Olena Jurczuk, Uniwersytet w Żytomierzu

Редакція:

Зінаїда Косицька, Марія Янкова

Дизайн обкладинки – Анна Макаць

Комп'ютерна верстка:

Artur Ziontek

Назва й адреса видавця

Katedra Ukrainistyki

Uniwersytet Warszawski

Dobra 55

00-312 Warszawa

© Katarzyna Jakubowska-Krawczyk, Svitlana Kovpik,

Marta Zambrzycka

ISBN 978-83-66597-60-0

Wydawca

Instytut Kultury Regionalnej i Badań Literackich

im. Franciszka Karpińskiego. Stowarzyszenie

ul. M. Asłanowicza 2, lok. 2

08-110 Siedlce

ЗМІСТ

Вступ.....	7
Історична література	9
Література особистого свідчення	34
Про літературу факту.....	59
Популярна література	85
Ґендерні та фемістичні питання в українській літературі	117
Постапокаліптична література	150
Поезія	181
Сучасна українська драматургія	215
Вибрані терміни - словничок	241

ВСТУП

Запропонований читачеві підручник підготовлено для польськокомовних студентів-українознавців, які цікавляться літературознавством і займаються написанням українських семестрових, річних чи дипломних робіт на теми, пов'язані з українською літературою. У текстах розділів зроблено акцент на лексиці й термінології, необхідних для формулювання усних і письмових висловлювань про літературу. Посібник має практичне значення, мета його створення – допомогти вам вивчити мову сучасної української гуманітарної науки. Зібрана в окремих розділах лексика стосується поетики текстів, композиції, сюжету, побудови персонажів та композиції, а також дозволяє вільно та грамотно висловлювати власні почуття та враження, пов'язані з літературою. У підручнику акцентовано увагу на сучасних літературних течіях і явищах, що цікавлять молодь. Окремі розділи стосуються фантастичної, феміністичної, постапокаліптичної та популярної літератури, а також репортажної, історичної літератури та документалістики. Останні два розділи присвячено драмі та поезії. Як лексичний матеріал ми використали фрагменти сучасних студій і наукових статей, публіцистику та науково-популярні тексти. У кожному розділі є короткий глосарій, до якого входить ключова лексика з певної теми.

В якості доповнення слухачі знайдуть також у кінці підручника довший глосарій літературної термінології.

Запропоновані читачам вправи покликані розвивати навички письма та вміння обговорювати окремі літературні явища з використанням фахової термінології. Вони також спонукають до самостійної роботи, досліджень і роздумів над тим, що є актуальним, важливим і універсальним у літературі.

ІСТОРИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Для історичної літератури важливі категорії історизму та документалістики. Історична література має опиратися на факти. В історичній літературі може мати місце домисел, але без надмірних вигадок, які нівелюють правдоподібність оповіді. Вигадка в історичній літературі має певні межі, вона повинна триматися в рамках правдоподібності. Письменник в історичній прозі обмежений тими подіями, які він описує, обмежений історичним фактом, який він використовує чи конструює під час написання твору. У зв'язку з цим постає низка проблем: що може домислювати автор? Чого не може він домислювати?

Щодо літератури нон-фікшн, то її називають також своєрідним «портретом» епохи або ж конкретної людини, а книги цього жанру виконують функцію презентації сучасному читачеві логіки подій історії, розкриваючи через призму авторського бачення реальні факти, взаємозв'язки між ними, наслідки тих чи тих фактичних подій¹.

Акцентуємо увагу на тому, що в українському літературознавстві досі не встановлено відповідності між поняттями «література факту», «документальна література», «фактографічна література», «нефікційна література» та нон-фікшн. Ось тому деякі вітчизняні літературознавці вживають усі ці терміни як синоніми,

¹ Колінько О. Нон-фікшн як особливий феномен сучасної белетристики. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2016. Номер 24. Т.2.С. 75.

вважаючи їх явищами одного порядку. Тому пропонуємо вам зануритися у сутність таких явищ, як «література факту». «нон-фікшн», документалістика задля формування системи знань про літературу історичну в сучасному літературознавчому дискурсі.

1. *Прочитайте текст. Випишіть найважливіші для вас думки автора.*

Дух часу в епоху віртуальності

Людмила Таран розмовляє з Олександром Бойченком

— [...] **Не маємо товстих журналів, поточної системної літературної критики, а мізер літературних сайтів не рятує ситуації. Власне, літпроцес позбавлений, сказати б, саморефлексії. Який бачите вихід із ситуації?**

— Не бачу жодного. Тобто жодного в межах старої моделі. Часи впливовості товстих журналів минули й у осяжному майбутньому не повернуться. Та й самі журнали не повернуться. Прагматична причина така, що вони просто тепер не самоокупляться. [...] Але навіть якби такий журнал хтось заснував і розщедрився на гідну оплату його працівникам, ні охопити як слід наш літпроцес, ні вплинути на нього все одно не вдасться. Бо в нас немає магістрального літпроцесу, а є багато маленьких літпроцесиків.

Є окремі групки письменників, критиків, читачів, які часто не здогадуються про існування одні одних або не звертають одні на одних уваги і мають зовсім різні уявлення про те, що таке добра література, як її писати і як її читати. І це закономірно. Відносний кон-

сенсус був можливий у епоху великих напрямів і стилів. Класицисти чи романтики, реалісти чи модерністи — всі вони формулювали принципи своєї творчості, а критики на підставі цих принципів пояснювали читачам, чому такий-то твір є хорошим чи поганим. Тепер, в епоху суцільного постусього, таких загальновизнаних принципів немає, кожен сам собі напрям і стиль, будучи при цьому більшою чи меншою мірою епігоном чогось давно минулого. Епігоном не тому, що бракує таланту, а тому, що в постмодерному русі по колу неминуче потрапляєш у чужі сліди.

Коротше, якщо немає загальних критеріїв, то як визначити, хорошим чи поганим є конкретний твір конкретного автора? Це все одно що, не знаючи правил дорожнього руху, намагатися визначити, хто їх порушив, а хто ні. [...]

— Чи культура читання, книжка загалом може стримати руйнування цінностей?

— Культура читання, мабуть, може, а от просто читання – ні. Найбільші в історії мерзотники, які виградали нацизм, комунізм, маоїзм і всіляку іншу подібну гидоту, були людьми досить начитаними.

— Усе-таки література – мистецтво слова. Як на мене, цифрова реальність і залежність від неї призвела до зубожіння мови сучасних українських авторів. Це особливо помітно в текстах молоді – за незначним винятком. Ваша думка?

— Та я – за незначними винятками – молодь і не читаю, ще далеко не всіх старих перечитав – і наших, і світових. Але якщо це так, то однією з причин може бути все та ж цивілізаційна націленість на успіх у якнайшир-

шого кола читачів. А широкі кола не люблять незвичних слів і складних конструкцій. Хоча, звичайно, треба розглядати кожен конкретний випадок окремо. Буває, що автор сам лексично убогий, а буває, що вміло застосовує спрощення як стилістичний прийом. Зрештою, художня якість твору залежить не лише від багатства мови. Підозрюю, що Олесь Гончар у романі «Людина і зброя» вжив більше слів, ніж Гемінгвей у «Прощавай, зброє», але результат вийшов не на користь Гончара.

— Чи згодні з думкою, що в нинішній час інтерес читачів викликає передусім нон-фікшн?

— Ніцше в «Народженні трагедії» точно зауважив, що давні греки склали свої найтрагічніші міти тоді, коли були найсильнішими й найхоробрішими, коли їхня культура стрімко здіймалася вгору. Натомість веселі сократичні жанри запанували в них у епоху елліністичного декадансу. Якщо погодитися, що література виконує подібну функцію, тобто не так відображає дійсність, як компенсує читачам те, чого їм у цій дійсності бракує, то популярність нон-фікшн видається логічною. У світі постправди спантеличеним людям елементарно бракує правди, і вони сподіваються знайти її в літературі факту. Хоча, як на мене, значно глибшу за факти правду слід шукати якраз у мітах.

За: Бойченко Олександр, Таран Людмила. Дух часу в епоху віртуальності. *День*. Щоденна всеукраїнська газета: веб-сайт. 2021, 5 лютого.

URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayinci-chytayte/duh-chasu-v-epohu-virtualnosti> (дата звернення 31.08.2021).

3. Прочитайте текст.

Література non-fiction: між фактом і фікцією

Кінець ХХ – початок ХХІ століття ознаменувався стрімким зростанням інтересу до так званої документалістики, пророкуючи їй першорядне місце у культурному просторі в найближчому майбутньому. Сучасні дослідники, вивчаючи феномен документалістики в літературі, часто поруч використовують такі терміни як «документалістика», «фактографія», «література факту» або «література non-fiction». Існує чимало спроб дати визначення «документалістиці», інші терміни слугують лише час від часу контекстуальними синонімами або характеристиками схожих, хоча й не однакових явищ. Закономірно, що все це загострює потребу дефініції понять. [...] Документальне відображення, що є основою документалістики, є результатом фіксації певного явища, деталі якого штучно не моделювані. Документалістика в широкому сенсі – це альтернатива власне художнього мистецтва, зорієнтована на відображення реальних подій минулого за рахунок фіксації, осмислення й розкриття внутрішньої суті фактів та явищ.

Розрізняють документалістику в літературі, публіцистиці, кіно- і теледокументалістику, фотодокументалістику тощо. У літературознавстві проблема документалістики є предметом багаторічних дискусій; чіткого і сталого визначення цього поняття не існує, а більшість енциклопедій та словників літературознавчих термінів [...] взагалі його оминають.

У зарубіжному літературознавстві, зокрема таких країн, як Італія, Великобританія, США, Канада, Австралія тощо, вчені [...] використовують поняття «non-fiction», розуміючи при цьому літературу, прийнятту традиційно називати у країнах СНД «документальною». «Fiction» у перекладі з англійської мови означає вигадку, фікцію, фантазію, белетристику. [...] Особливо поживається інтерес до літератури non-fiction в умовах постколоніального суспільства [...].

Перш ніж давати визначення літературі non-fiction, треба відповісти на два найдискусійніші питання: які жанри належать до цієї літератури, а також у чому полягає сутність і трансформація категорій художності і правдивості в літературі non-fiction та яке співвідношення цих категорій? До жанрів non-fiction, не зважаючи на використання замість non-fiction інших термінів, зокрема документалістика [...], автобіографістика [...], традиційно зараховують автобіографію [...] біографію, мемуари, щоденники [...], сповіді, листи, есеї, записні книжки. [...] На наш погляд, доцільно виокремити і таку видову категорію, як фактографічна література, [...] до фактографії можна віднести сухі записи й нотатки митців, їхні ділові листи – усе те, що, безсумнівно, не має художньої вартості, проте допомагає нам ознайомитись з фактами життя митця, глибше зрозуміти його творчість. [...]

Оскільки, [...] fiction засновується на вигадці, виникає питання, чи правомірно вважати non-fiction літературою, що повністю базується на, так би мовити, правді. Одразу наголосимо, що правда в даному випадку має суб'єктивний характер. Існує декілька причин,

чому правдивість, наявна у творах, все ж таки не дозволяє розглядати ці твори в аспекті чистої фактографічності. Маючи на увазі щоденник, як основний предмет нашого дослідження і жанр літератури non-fiction, який, до речі, вбирає в себе і мемуари, і листи, і деталі автобіографії, і есеїстичні роздуми тощо, зауважимо, що події, висвітлені у ньому, стосуються минулого, отже, першорядне значення під час процесу писання відіграє суб'єктивна пам'ять. Вона сама по собі не може стати основою достовірності, оскільки випускає безліч деталей, зосереджуючись і вбираючи лише те, що на даному етапі зацікавило, схвилювало автора щоденника. Так, пам'ять здійснює перший (несвідомий) відбір подій і явищ, пережитих, побачених і відчутих. Другий відбір (несвідомий або напівсвідомий) проходить під час писання. Автор залишається наодинці зі своїми думками, дозволяючи їм вільно вилитися текстом на папір, проте минулі події викривляються під впливом суб'єктивного враження митця, а також його емоційного стану в момент писання. Безумовно, оповідаючи про щось пережите, автор переживає це знову, але пробіл, біла пляма, невідомий читачеві проміжок, який тривав від події минулого до її письмового осмислення автором у теперішньому, не може не накладатися на свідомість митця.

[...] Література non-fiction ґрунтується на правдивості, проте не виключає вигадки, тому образи в її творах наближуються до однозначності, залишаючи право на переносне тлумачення сприймачем. [...] Отже, література non-fiction – це різновид літератури, яка перебуває на межі художності й документальності. [...] З од-

ного боку, література non-fiction претендує на визнання в її текстах суб'єктивної правди автора про нього самого; з другого ж, лише читач може або, демонструючи цілковиту довіру авторові, назвати цей текст документальним, або ж визнати наявність у творі поетичності й естетичності та перехилити чашу ваг у бік художності. [...]

Сплеск не-фіктивної (non-fiction) літератури відбувся на початку ХХ ст. [...] Другу хвилю розквіту non-fiction спостерігаємо на межі ХХ–ХХІ ст. [...] Загалом існує декілька причин популярності літератури non-fiction на рубежі ХХ–ХХІ ст. Не претендуючи на вичерпність, назвемо деякі з них. У сучасних засобах масової інформації з'являється надмірна увага до нових фактів та «історичних документів». Відбувається процес «розвінчання історії», під час якого виявляється сумнівність усього того, що здавалось непорушним. Недовіра до історії, породжена надмірною інформативністю, переводить людське мислення в малий реєстр, інтерес до епохального й вигаданого витісняється бажанням дізнатися про невелике, але конкретне. [...]

За: Варикаша Марта. Література non-fiction: поміж фактом і фікцією. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст. 2010. Вип. XXIII, ч. 3. С. 28-39. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38201/03-Varykasha.pdf> (дата звернення 31.08.2021).

4. На підставі тексту та власних знань допишіть риси, які притаманні літературі non-fiction.

Зразок: В її основу покладено документальні матеріали.

.....
.....
.....
.....

5. Продовжіть ряд близьких за значенням термінів: документалістика, не-фіктивна література,

.....,,,
.....,

6. Перекладіть польською мовою.

Сучасні дослідники, вивчаючи феномен документалістики в літературі, часто використовують синонімічні терміни, а саме «документалістика», «фактографія», «література факту» або «література non-fiction».

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Документалістика в широкому сенсі – це альтернатива власне художнього мистецтва, зорієнтована на відображення реальних подій минулого як фіксації, осмислення й розкриття внутрішньої суті фактів та явищ.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Оскільки fiction заснована на вигадці, виникає питання, чи правомірно вважати non-fiction літературою, що повністю базується на правді?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Література non-fiction ґрунтується на правдивості, проте не виключає вигадки, тому образи в її творах наближені до однозначних, залишаючи право на переносне тлумачення читачем.

Історична література

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

У сучасних засобах масової інформації з'являється надмірна увага до нових фактів та «історичних документів». Відбувається процес «розвінчання історії», під час якого виявляється сумнівність усього того, що здавалося непорушним.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. На підставі тексту та власних знань випишіть жанри літератури нон-фікшн. Виберіть одне з них та охарактеризуйте його.

Жанри:

.....
.....

.....
.....

Характеристика вибраного жанру:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

8. Поясніть, яке співвідношення категорій художності й правдивості в літературі pop-fiction? Використайте думки та приклади авторки тексту, наведіть власні приклади.

9. Випишіть три приклади української літератури pop-fiction, слідкуйте за нижченаведеними жанрами: есей:

автор.....назва.....

репортаж:

автор.....назва.....

нарис:

автор.....назва.....

10. Прочитайте фрагменти рецензії на збірник історичних оповідань «Звіяні вітром бездержавності»: книжка про українську еліту XIX століття». Запишіть основні ідеї тексту.

Віктор Разживін

Не знаю чому, але оповіді про українську еліту XIX століття асоціюються у свідомості з відомою американською сагою. Отож звідси і назва. Здається, прямі аналогії відсутні, та все ж вони є. І там, і тут перед нами розколота нація, розколота еліта та, власне, і все суспільство. [...] Ми бачимо, що персонажі ніби зациклені на житті тут і тепер. Їхні стосунки переобтяжені не лише соціальними чи національними конфліктами, а й особистими проблемами, бо вони не готові відкладати життя на завтра. Адже вони розуміють, що завтра може й не бути.

Однак уся ця схожість нівелюється одним суттєвим чинником. Американці воюють за свою країну, що лише народжується, українці ж — ні. Саме це довготривале вітчизняне бездержав'я практично вихлостило елітарний прошарок. Служба чужоземцям дає статус і прибутки, а ідея самостійності у всіх її проявах — ка-торгу, Сибір, а то й смерть. Ризикувати усім здатні лише одиниці, але й таких буде небагато. Решту цілком влаштовує сите й безпечне життя, хоча внутрішня роздвоєність усе ж характерна для більшості героїв цього збірника.

[...]

Софія Філоненко

Щоб уникнути трафаретів, автори часом застосовували несподівану точку зору на видатну постать (наприклад, студента, жандарма, дитини, співкамерника), а також фантазували про неймовірне — подорожі героїв у часі й просторі, блукання музейних привидів і навіть уявну полеміку із сучасними науковцями. Оповідання рясніють листами, щоденниковими записами, поезіями та прозовими уривками: автентичні тексти підсилюють ефект достовірності.

У цих оповіданнях є прагнення розчинити краєзнавство та біографістику в художньому вимислі, в авантюрних чи мелодраматичних епізодах, є інтерес до повсякденного життя різних соціальних прошарків: священників, учителів, поміщиків. Годинник, лист, портрет можуть концентрувати в собі історичну пам'ять.

Якщо підсумувати, то автори конкурсних оповідань вважають головними носіями української ідеї в «бездержавному» ХІХ столітті переважно письменників, композиторів, художників, акторів, учених, вчителів, меценатів, що, напевно, відповідає дійсності. Час еліти політичної, військової, економічної прийде пізніше.

Віталій Михайловський

Писати про «довге» ХІХ століття з перспективи сучасності видається надзвичайно складно, але, можливо, і доволі просто. Складність полягає в тому, що події, про які йдеться в оповіданнях, віддалені від нас на добрих сто, сто п'ятдесят, а то й двісті років. Пам'ять про події, що передається від покоління до покоління, вже втрачає гостроту, та й годі сподіватися на те, що вона, пам'ять, є надійним свідком подій.

Історична література

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

12. Що таке, на вашу думку, пам'ять про події? Як вона проявляється в літературі?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

13. Прочитайте текст і випишіть основні риси роману-життєпису?

Чи єднає любов крізь століття? (Рецензія на роман Наталії Гурницької «Багряний колір вічності»)

У сучасній українській літературі серед жанрів історичної прози особливої популярності в читачів та авторів (особливо після успіху «Століття Якова» Володимира Лиса) набули романи-життєписи, що змальовують буремне ХХ століття через призму життя людини чи й усього роду. А що цей період непростий і для історії людства, і для нашої країни, то поле для роботи письменників-романістів незоране.

Це зумовило появу текстів, життя головних героїв яких не лише нерозривно пов'язане із ХХ століттям, а є водночас їхньою своєрідною біографією, що показує шлях від народження до смерті, і хронікою цього періоду. Варто лише назвати «Вересові меди» Наталії Гумєнюк, «Забудь-річку» Братів Капранових, «Соло для Соломії» того ж таки Володимира Лиса. І це лише невеликий перелік. Почасти до нього можна зарахувати й останній роман Наталії Гурницької «Багряний колір

вічності», хоча, на відміну від більшості інших жанрових книг про ХХ століття, авторка в основу оповіді поклала історію своєї родини. За словами письменниці, 60 відсотків роману – це життєпис сестри її бабці й родини, а 40 – спогади очевидців і мемуарно-історичний матеріал. Авторка наголошує, що прізвища й люди реальні, вулиці й помешкання існували насправді, а описані події дійсно відбувалися.

За: Лісовська Юлія. Чи єднає любов крізь століття? (Рецензія на роман Наталії Гурницької «Багряний колір вічності»). *Лит Акцент* : веб-сайт. URL: <http://litakcent.com/2020/06/04/chiyednaye-lyubov-kriz-stolittya-retsenziya-na-roman-nataliyi-gurnitskoyi-bagryaniy-kolir-vichnosti> (дата звернення: 31.08.2021).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Історична література

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

14. Складіть речення зі словосполученнями: спогади очевидців, мемуарно-історичний матеріал, мелодраматичні епізоди, родинні оповіді.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Історична література

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

15. Доповніть речення

З огляду на вищевикладене

.....
.....
.....
.....

Щоби зрозуміти сутність такого визначення, варто

.....
.....
.....
.....
.....

Теорія творчості багата

.....
.....
.....
.....
.....

Бурхлива полеміка розгорнулася навколо

.....
.....
.....
.....
.....

На тлі традиційних творів

.....
.....
.....
.....

Широкий резонанс у пресі викликало

.....
.....
.....
.....

Задум прозового твору

.....
.....
.....
.....
.....

16. *Перекладіть польською мовою:*

- суб'єктивне осмислення певних історичних подій
- притаманна документальність
- історична достовірність
- жанрова форма
- ретроспективний погляд на минуле
- характерні риси його особистості

17. *Переконайте свого друга, що література факту набагато цікавіша ніж фентезі.*

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

СЛОВНИЧОК

літературний процес (літпроцес) – proces literacki
епоха великих напрямів і стилів – epoka wielkich stylów i nurtów

формулювати принципи – formułować zasady

епігон – epigon

загальні критерії – ogólne kryteria

мистецтво слова – sztuka słowa/wypowiedzi

цифрова реальність – rzeczywistość cyfrowa

коло читачів – krąg czytelników

художня якість твору – wartość artystyczna utworu

багатство мови – bogactwo językowe

історична достовірність – wiarygodność historyczna

жанрова форма – forma gatunkowa

роман-життєпис – powieść biograficzna

мемуарно-історичний матеріал – materiał wspomnieniowy i historyczny

щоденникові записи – zapisy w dziennikach

родинні оповіді – opowieści rodzinne

базуватися на фактах – opierać się na faktach

Історична література

історичні документи – dokumenty historyczne

не-фіктивна література – literatura niefabularna

документалістика – dokumentalistyka

фактографічність – faktograficzność

фактографія – faktografia

література факту – literatura faktu

література non-fiction – literatura non-fiction

есеїстика – eseistyka

категорія правдивості – kategoria prawdy

не передбачати художніх прийомів – nie stosować
chwytów literackich

поєднувати художній вимисел із правдивістю – łączyć
fikcję artystyczną z faktami

ЛІТЕРАТУРА ОСОБИСТОГО СВДЧЕННЯ

До літератури особистого свідчення відносять щоденники, мемуари, діаріуші, тревелоги, в яких міститься інформація, що стосується особистого досвіду життя та фактів автора.

У сучасній українській масовій літературі нон-фікшн презентована у таких жанрах: есеїстика, колумністика, біографії, автобіографії, психологічні поради, тревелоги, мемуари тощо.

У жанрі тревелогу активно працює М.Кідрук, який у 2009 році представив свою книгу «Мексиканські хроніки», а згодом у 2010 році вийшов двотомник «Подорож на Пуп Землі». Жанр тревелоги характеризується такими рисами: достовірністю оповіді, історичними довідками. Усе це неймовірно приваблює реципієнта.

Не так активно, але розвивається в Україні такий жанр, як колумністика. Колумністика – це жанр, до якого відносять твори-колонки, написані у формі есею. Саме авторську колонку літературознавці вважають особливим різновидом есею, де авторська концепція життя підпорядковує собі публіцистичний сюжет, підбірку фактів, аргументів, відповідних художніх засобів. Цей жанр презентований «Авторською колонкою» Ю. Андруховича.

Відзначимо, що мемуаристика й автобіографіка мають низку спільних типологічних ознак: документальність, фактографічність, ретроспективність, наявність двох часових планів (тоді й тепер), суб'єктивність, концептуальність, екзистенційність і т. ін. Мемуари й автобіографії пов'язані між собою. Автори мемуарів, описуючи події, презентуючи спогади про відомих людей,

залучають власну автобіографічну пам'ять, а тому вмонтовують у текст мемуарів особисте Я. Так само й автобіографи не можуть цілковито абстрагуватися від навколишнього світу та навколишнього оточення.

Українські літературознавці (Т. Черкашина) стверджують, що мемуарними варто називати ті твори, у яких основним предметом авторської оповіді є опис важливих, на переконання автора, подій, свідком чи учасником яких він був особисто; твори, присвячені спогадам про видатних сучасників автора; художньо відтворені життєві враження автора. До автобіографічних творів слід зараховувати не лише психоавтобіографії, духовні, інтелектуальні, інтимні та інші різновиди саможиттєписів, котрі переважно спрямовані на розкриття внутрішнього світу автора; а й мемуарні, де автор презентує історію свого зовнішнього життя, власні професійні, громадські та інші здобутки, тобто йдеться про політичні, наукові та ін. автобіографії².

Звертаємо увагу на те, що до царини художньої літератури варто відносити фікційні твори, в яких презентовано уявне життя персонажів (вигадані мемуари, щоденники, автобіографії, епістолярії) та псевдощоденники, псевдобіографії, де є лише часткова достовірність подій та фактів із життя реальних людей, які включені до вигаданого сюжету. До документальної літератури дослідники зараховують нефікційні твори: фактографічні тексти та власне документальні мемуари.

Акцентуємо увагу на тому, що щоденниковий жанр в контексті сучасної української прози представлений

² Черкашина Т. *Мемуарна, автобіографічна, мемуарно-біографічна проза: термінологічний аспект*. Вісник державного університету імені Івана Франка. Випуск 1(37). Філологічні науки. 2014. С.10.

у творах М. Матіос «Приватний щоденник. Майдан. Війна...», А. Куркова «Щоденник Майдану та Війни», О. Мамалуя «Військовий щоденник» та ін. Наприклад, матеріалом для книжки М. Матіос «Приватний щоденник. Майдан. Війна...», стали записи депутатки з її фейсбук-сторінки, інтерв'ю, що їх письменниця дала медіа, та особистий фотоархів, завдяки якому вдалося пригадати найважливіші епізоди пережитого з максимальною точністю та достовірністю. Автори щоденникових записів фіксують хронологію подій, розповідають читачеві про те, як усе було насправді. На нашу думку, саме така проза виконує важливу сьогодні функцію літератури – терапевтичну.

1. Прочитайте текст. Випишіть із тексту словосполучення, пов'язані зі щоденниками.

Письменницький щоденник як жанр мемуаристики сформувався впродовж ХІХ-ХХ ст. і давно став фактом літератури. Велике зацікавлення щоденником, багата й різноманітна практика митців у сфері жанру, його художні зразки вимагають визначення феномену письменницького щоденника в культурі ХХ ст. Щоденник – особливий різновид художньої літератури, що є документом часу та в якому зацікавлений читач, розкриває внутрішній світ героя. Щоденник як вид художньої літератури має свої естетичні вартості. Зайнявши свою окрему нішу в системі жанрів (загалом чітко не визначену і розмиту), щоденник тим самим позбавив себе (правильніше – його позбавили) можливості підлягати тим критеріям оцінювання, на які заслуговує ок-

ремий художній твір. [...] У щоденниках, поряд із записом різних побутових справ та подробиць особистого життя, знаходимо речі, які несуть історичну цінність. Як зазначено у літературознавчому словнику-довіднику («Літературознавчий словник-довідник» / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка), щоденник – літературно-побутовий жанр, фіксація побаченої, почутої, внутрішньо пережитої події, яка щойно сталася. Він пишеться для себе і не розрахований на публічне сприймання, у ньому нотуються переважно явища особистого життя, здебільшого у монологічній формі, хоча може бути й внутрішньо діалогічна (полеміка із собою, з уявним опонентом тощо) [...] «Słownik literatury polskiej XX w.» (Czermińska M., «Autobiograficzne formy» [в:] «Słownik literatury polskiej XX wieku», Kraków 1992, с. 49-52.) так подає визначення жанру щоденника: він пишеться в той час, коли відбуваються події, або через дуже малий часовий проміжок, без відчуття їх закінченої цілісності, тому що погляд у невідоме завтра – відкритий. Відомо, що на стадії зародження щоденник вирізнявся й концепцією адресата: він був адресований тільки для себе, а не як свідоцтво для сучасників та нащадків, що є метою спогадів, автобіографій, мемуарів. Писати щоденник можуть як молоді люди, що вступають у життя, прагнуть зрозуміти свій внутрішній світ, своє призначення; так і особи зрілого віку, причиною звернення до пера для яких стають неординарні події особистого або суспільного життя. Історичне становлення щоденника як жанру відбулося ще в Англії за часів Реставрації: маємо шифрований щоденник Семюела Піпса, який охоплював події 1650-1669 рр. Розповсюдження щоденникової форми в літературах кінця

XVIII ст. пов'язано з сентименталізмом, з усвідомленням особистісного начала [...]. Щодо генези української щоденникової прози, то вона – літописна, має тисячолітню традицію. Чисті зразки так званої «діаріушної прози», що мали приватно-суспільний характер, постають уже в XVII ст. Щоденник – жанр, що синтезує всі часові виміри творчого та особистого життя, тому творення міфу не просто виправдане, а необхідне, адже міф покликаний не лише творити культ минулого, він також пояснює сучасне і майбутнє.

За: Чиж Н. О. Жанровий статус та роль щоденників у літературі: щоденники Олександра Довженка та Аркадія Любченка. *Наукові праці* [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Сер.: : Філологія. Літературознавство. 2010. Т. 135, Вип. 122. С. 93-98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufl_2010_135_122_22 (дата звернення: 31.08.2021).

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Література особистого свідчення

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Випишіть у кількох тезах ознаки щоденників.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Чи ви згодні з висловом М. Чудакової: «Сучасній людині важко замислитися над ідеєю ведення щоденника, важко відважитися на це, важко витримати регулярність, необхідну для цього заняття...». Подискутуйте в парах. Думки запишіть.

.....
.....
.....

Комплексний підхід до аналізованої проблематики

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Щоденник вимагає

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

На тлі традиційних творів

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Теоретики літератури

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Щоденникові записи

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Перекажіть зміст тексту своїми словами.

Мемуари репрезентують розповідь автора про реальні події минулого, що йому довелося пережити у часі й просторі, переосмислити й подати на суд читачам. До різновидів мемуарів належать власне спогади, щоденники, листи, нотатки, тревелоги, літературний портрет, усна оповідь, в яких чітко увиразнена позиція автора. Різновидом мемуарів є некролог, але цей жанр літератури хоч і подає образ автора, який відійшов у небуття, проте з голосу біографа. Суб'єктивне осмислення певних історичних подій, життєвого шляху конкретно історичної постаті із залученням документів – центральна жанрова ознака мемуарів. В українському літературознавстві ще недостатньо вивчено жанрову специфіку некролога, тож актуальною залишається проблема поглиблення студій у цій ділянці. Адже завданням літературного біографа є не лише вивчення моделювання історико-біографічних, фіктивно-біографічних чи нефікційних творів письменників, а передусім розкриття життєвого і творчого шляху певної особи, його внеску в розвиток української культури.

Література особистого свідчення

За: Джигун Людмила. Мемуарна література як джерело вивчення біографії українських еміграційних письменників. *Філологічний дискурс*: Зб. наук. праць. 2017. Вип. 6. С. 34-44. URL: <http://ojs.kgpa.km.ua/index.php/phildiscourse/article/view/630/579> (дата звернення: 31.08.2021).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Прочитайте текст. Вставте пропущені слова.

Українська мемуарно-автобіографічна має давні традиції, витоки яких сягають часів Київської Русі. За довгий час свого існування вона пройшла складний еволюційний....., позначений поступовою трансформацією жанрової, ускладненням структурної організації творів-спогадів, зміною ідейно-художніх домінант. Вона є представлена значним корпусом, різних за

родом, жанром, стилем, обсягом, ступенем правдивості, художньої й фактографічної вартості, проте досі цей цікавий та самобутній різновид художньо-документального залишається фрагментарно осмисленим.

Мемуаристика й автобіографістика мають низку спільних типологічних, як-от: документальність, фактографічність, ретроспективність, наявність часових планів (тоді й тепер), суб'єктивність, концептуальність, екзистенційність і т. ін. Вони є наджанровими утвореннями, що можуть бути репрезентовані в епосі, ліриці й драмі, мають розгалужену жанрову систему. І мемуарна, і автобіографічна ґрунтуються на співвідношенні мемуарного та автобіографічного, суспільного й особистісного начал. Мемуари й автобіографії взаємозалежні одне з одним, бо мемуаристи, звертаючись доважливих, на їхню думку, подій та споминів про видатних сучасників, задіюють власну автобіографічну пам'ять, а отже, так чи інакше вписують власне «Я» у загальну канву мемуарного Автобіографи, навіть у випадку асоціативної психоавтобіографії, теж не можуть цілковито абстрагуватися від навколишнього світу та навколишнього оточення.

За: Черкашина Т. Ю. Українська мемуарно-автобіографічна проза ХХ ст.: жанрова, структурна та ідейно-художня еволюція [Текст] : дис. ... д-ра наук : 10.01.01 - українська література. / Луганський нац. ун-т ім. Т. Шевченка; наук. консультант О. А. Галич. Старобільськ, 2014. 493 с. URL: https://www.researchgate.net/profile/Tetiana-Cherkashyna/publication/318815927_Cherkashyna_T_Yu_The_Ukrainian_Memoir

8. Поєднайте слова і словосполучення в колонках:

чітка межа	щоденникових записів
здум	свою позицію бачення
розбудова	література
присутність	літературної спадщини
автор	імпліцитного адресата
мемуарна	у текст глядача
мова	між реальним та ідеальним
вводить	щоденникового простору
довести	художнього твору
частини	автор розмірковував над

9. Перекладіть польською мовою.

«*Laterna Magica*» – це немов відтворений на папері й не позбавлений солодкої плинності біографічний кінофільм Інгмара Бергмана. В ньому найвідоміший скандинавський режисер розповідає про примхливі повороти долі, якими він пройшов від релігійного виховання у консервативній шведській родині до магічного світу мистецтва, де можна уникнути заборон і перевершувати себе в кожній новій картині.

За: Сучасна мемуаристика – душа в спогадах. Книгарня «Є»: веб-сайт. URL: <https://book-ye.com.ua/blog/e-shcho-chytaty/suchasna-memuarystyka-dusha-v-spohadakh> (дата звернення: 31.08.2021).

.....
.....
.....
.....

Література особистого свідчення

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

10. На вашу думку, як в контексті творчості Бергмана можна прочитати назву книги його спогадів?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

11. Працюйте парами.

А. «Мемуари колишньої першої леді США Мішель Обами під назвою „Становлення” (Becoming) можуть стати найпопулярнішою автобіографією в історії видавничого бізнесу», пише Financial Times.

За: Інтерфакс-Україна: веб-сайт. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/575600.html> (дата звернення: 31.08.2021).

Б. Які чинники впливають на успіх публікації мемуарів?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

В. Чи варто читати щоденники відомих людей?

.....

.....

.....

Література особистого свідчення

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Г. Як ви думаєте, чому «за даними американських досліджень, цікавість до читання мемуарів мають люди з високим рівнем доходу і це не дивно, адже досвід успіхів і помилок успішних людей дозволяє збагатити свій світогляд і зорієнтуватися у найрізноманітніших аспектах сучасності»?

За: Сучасна мемуаристика — душа в спогадах. Книгарня «Є» : веб-сайт. URL: <https://book-ye.com.ua/blog/e-shcho-chytaty/suchasna-memuarystyka-dusha-v-spohadakh> (дата звернення: 31.08.2021).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

12. *Поєднайте назву і значення наведених термінів.*

1. **ЩОДЕННИК**
2. **ДІАРІУШ**
3. **СПОВІДЬ**
4. **ТРЕВЕЛОГ**
5. **ЛІТЕРАТУРНИЙ ПОРТРЕТ**

А. як літературно-документальний жанр бере свій початок від назви автобіографічної праці Августина Блаженного, що має тринадцять книг, написаних латиною упродовж 397–400 років н.е й перекладена українською мовою. Як літературний жанр не лише пов'язаний з релігією, цей жанр часто використовують письменники задля підсилення образу внутрішнього світу персонажа.

Б. найдавніший жанр небелетристичного ґатунку, подорожі, зафіксовані в біблійних текстах, історичних хроніках, військових походах... Як літературний жанр виник в античну добу, постійно розвивався й удосконалювався, є реакцією письменника-мандрівника на

побачене в чужій державі, часто супроводжується цікавими ілюстраціями та спостереженнями в аспекті протиставлення дихотомії «свій – чужий».

В. у системі мемуарного жанру є досить поширеною. Автор означеного жанру художньо-документальної прози, зустрівшись зі своїм героєм кілька разів чи працюючи з ним тривалий час в одній установі, організації або дослідивши архівні документи, [...] розкриває цілісність характеру, багатогранність і складність особистості.

Г. фіксує побачене, почуте, внутрішньо пережиті автором події дня, зустрічі з відомими особами, друзями, творчим середовищем тощо.

Ґ. має давню історію, бере свій початок із, середньовіччя, має також потужний художній потенціал. [...] У ньому не лише датуються ритми, події, факти сьогодення, що завтра стають минулим, а й філософські роздуми над матеріальним світом буття.

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

Література особистого свідчення

13. Випишіть 4 приклади української документальної літератури, слідкуючи за нижченаведеними жанрами:

щоденник:

автор.....назва.....

тревелог:

автор.....назва.....

літературний портрет:

автор.....назва.....

автобіографія:

автор.....назва.....

14. Перекладіть українською мовою.

Cechą charakterystyczną ego-dokumentów jest ich umiejscowienie pomiędzy opisywanym wycinkiem rzeczywistości, a wewnętrznymi przeżyciami, ocenami i preferencjami autora.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....

Dzienniki czasów rewolucji i wojen od dawna pociągają zarówno badaczy nauk humanistycznych, społecznych, jak i rzesze czytelników.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Приватний щоденник Mariji Matios jest zapisem doświadczeń ukraińskiej pisarki, ale jednocześnie deputowanego do Rady Najwyższej z czasu Majdanu i wojny.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Дневник Майдана Andrzeja Kurkowa jest fragmentem dziennika pisanego przez autora przez ponad trzydzieści lat.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ogień Majdanu. Dziennik rewolucji 21.11.2013–22.02.2014 to relacja zbiorowa osób zaangażowanych w wydarzenia rewolucji godności, a reprezentujących różny status społeczny i zawodowy.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Dzienniki z czasu Majdanu dobrze ilustrują jedną z podstawowych cech literatury dokumentu osobistego – mianowicie jej skłonność do przekraczania gatunków spowodowaną podporządkowaniem spersonifikowanej narracji.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15. *Доберіть слова і словосполучення та запишіть.*

кореляці

доміна

фактограф

ВИТОКИ

мемуарно-авто-
біографічна

вартості

традиції,

Література особистого свідчення

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

16. Напишіть есе (мінімум 250 слів) на одну з нижче поданих тем:

- *Найцікавіші тревелоги всіх часів.*
- *Чому люди читають тревелоги?*

Використайте нижченаведені фрази (на вибір): читацька аудиторія, сприйняття тексту, внутрішня структура, змістове наповнення, розповіді від першої особи, опис незвичайних подій, тревел-журналістика, експресивність, світопізнання, враження автора, багатоманітність вражень.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

СЛОВНИЧОК

- автобіографічна повість – powieść autobiograficzna
автобіографічний нарис – szkic autobiograficzny
автобіографія – autobiografia
автофікційний роман – autofikcja
біограф – biograf
діаріуш – diariusz
документальність – dokumentalny charakter (np. utworu)
екзистенційність – egzystencjalny charakter (np. utworu)
історико-біографічні твори – utwory historyczno-biograficzne
листи – listy
літературна спадщина – dziedzictwo literackie
літературний портрет – portret literacki
мемуари – pamiętniki
наратор – narrator
нефікційні твори – utwory niefikcyjne
нефікційна проза – proza niefikcyjna (non-fiction)
нотатки – notatki/zapiski
ретроспективність – retrospektywa
спогад – wspomnienie
суб'єктивність – subiektywna perspektywa
тревелогі – literatura podróżnicza
усна оповідь – opowieść ustna
фактографічність – faktograficzność
фіктивно-біографічні твори – fabularyzowana biografia
щоденники – dzienniki

ПРО ЛІТЕРАТУРУ ФАКТУ

Художній репортаж – це межовий між літературою та журналістикою жанр, тобто гібридний. Основні ознаки цього жанру: принцип документальності, авторська суб'єктивність тощо. Функції цього жанру – змусити реципієнта замислитися, захопити його та спонукати до рефлексії. Одними з перших зразків новожурналістської манери в Україні стали книги О. Забужко «Репортаж із 2000-го року» та у 2005 році нон-фікшн «Let my people go: 15 текстів про українську революцію».

У сучасному українському медіапросторі художня репортажистика є відносно новим явищем, яке набуває популярності після виходу у світ антології «Veni, Vidi, Scripsi: Світ у масштабі українського репортажу» (2013 р.)³.

Художній репортаж має занурити читача у світ емоцій автора, адже сам автор присутній у сюжеті репортажу, а тому саме автор може передати пережиті емоції, настрої, відчуття. І саме це відрізняє художній репортаж від сухого журналістського репортажу. Тому художній репортаж відповідає сьогодні потребам реципієнта – він хоче не просто отримувати нову інформацію, але й співпереживати разом з героями матеріалів, намагатися зрозуміти їх чи через авторський текст опинитися в ситуації чи середовищі, до яких він не могли би потрапити насправді.

Відзначимо, що у художньому репортажі документальність переплітається з художнім викладом тексту.

³ Черкашина Т. *Мемуарна, автобіографічна, мемуарно-біографічна проза: термінологічний аспект*. Вісник державного університету імені Івана Франка. Випуск 1(37). Філологічні науки. 2014. С.10.

Тексти цього жанру демонструють увагу автора до деталей, прискіпливе зображення зовнішності дійових осіб, точну передачу мовлення героїв. Цей жанр реалізується у формі нарису, мікроповідання, короткої історії й навіть документального роману. Головна умова змісту – це нічого вигаданого, все написане – точно відповідає реальним подіям.

Якщо порівняти особливості розвитку художнього репортажу в Україні та Польщі, то тут є низка відмінностей: наявність у Польщі школи художнього репортажу, чого, на жаль, немає в Україні; у Польщі діють мас-медійні майданчики, які дозволяють авторам художнього репортажу подорожувати і публікувати свої тексти. В Україні такої можливості також поки немає. Так само немає такого видання, як «Газета виборча», яке відправляє своїх журналістів до Індії чи ПАР. В Україні за останні п'ять років з'явилося чимало цікавих проєктів, які перебувають на етапі свого становлення. Це, наприклад, «The Ukrainians», «Тексти», «Човен». Деякі українські видання намагаються, щоб у них було щось репортажне, бо це добре читається.

Отже, можливості розвитку жанру художнього репортажу криються у специфіці організації діяльності мас-медіа в різних країнах, а також у культурних традиціях.

Художні репортажі називають ще історіями про життя, які не тільки цікаво читати, а й корисно переосмислювати деякі суспільні процеси загальнолюдського, геополітичного масштабу. Тож пропонуємо вам зануритися у світ художнього репортажу, аби віднайти в ньому реальні історії, додаткові смисли людського буття.

1. Прочитайте текст.

Як створювався український репортаж?

«Немає у світі такої речі, про яку не можна було б цікаво
розповісти»
Майк Йогансен

У післямові до збірки «Три подорожі» Майк Йогансен без зайвої скромності заявляв: «Я написав оцю книжку і тим початок поклав новому для української літератури жанрові». Це була не самовпевнена похвальба, а констатація факту, от тільки цей жанр Йогансен так і не означив. Його власні книжки називалися «подорожами». Футуристи тоді практикували репортаж, а для газетярів усякий текст був нарисом або статтею. Згодом Йогансену як засновникові нового жанру довелося брати участь у «круглому столі» про «географічно-травелярну літературу».

До масового телебачення ще було кілька десятиліть, і репортаж у 1920-х роках належав усе-таки до літератури, а не до журналістики. Напівнімець-напівукраїнець Майк (Михайло) Йогансен, уродженець Харкова і випускник імператорського університету, любив подорожувати, писати, мав блискуче почуття гумору і вмів про все на світі цікаво розповісти. Із цього сплаву і народився український художній репортаж.

Подорожував Йогансен дивовижними місцями: побував у єврейських колоніях, радянській Болгарії, Слобожанській Швейцарії. Насправді ж він ніколи не

виїздив за межі СРСР. А мріялося про небачені країни, далекі обрії, екзотичні краєвиди.

[...] Репортажі Йогансена захоплювали дотепним легким стилем, цікавими відступами і... відсутністю ідеології. Автор ще в першій книжці попередив читача: «я не майстер славословити виконавчі органи радянської влади» — і це стало ніби забралом від дешевої публіцистики. І ці дві речі, такі звичні у сучасних репортажах, неймовірно дратували критиків. Один із них писав: «Особливість Йогансенового репортажу в тому, що описи мандрів є для нього насамперед принагідним засобом подискутувати з мінімальною увагою до описуваних фактів. „Факт” – то наличка, під наличкою – Йогансеніві виступи з „окремою думкою”, розбавлені довільними дотепами й побічними враженнями».

За: Цимбал Ярина. Як створювався український репортаж? *ЛімАкцент* : веб-сайт. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/yak-stvoryuvavsvya-ukrayinskyu-reportazh> (дата звернення: 31.08.2021).

2. *Напишіть 5 речень про репортажі Майка Йогансена.*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Про літературу факту

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Складіть речення зі словосполученнями:

засновник нового жанру

.....

.....

.....

.....

.....

блискуче почуття гумору

.....

.....

.....

.....

.....

Про літературу факту

дратувати критиків

.....
.....
.....
.....
.....

особисті враження

.....
.....
.....
.....
.....

роздуми автора

.....
.....
.....
.....
.....

зберігати дух епохи

.....
.....
.....
.....
.....

покоління українських репортерів

.....
.....
.....

.....
.....
дотепний стиль
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Прочитайте текст. Випишіть найважливіші для вас думки автора.

Капуściński uchodzi za pisarza, który wprowadził reportaż do świata literatury. „Co mnie zawsze fascynowało, to odstawanie literatury i nauki od świata. Dla mnie było to zdumiewające. Uczestniczyłem w wielkich wydarzeniach świata w drugiej połowie XX w. Ja tam nigdy nie spotkałem

żadnego pisarza, żadnego socjologa, psychologa, żadnego malarza. Przecież ta cała literatura, malarstwo, nauka społeczna, to wszystko istniało poza, to wszystko istniało poza życiem. Raptem Zachód zwrócił uwagę, że to moje pisanie jest inne. I ja się z tego cieszę, o to mi chodzi. I tak chcę pisać, żeby to naprawdę nie pasowało do żadnej tradycyjnej formuły. To, co chcę robić, to chcę stworzyć nowy gatunek literacki, nowy gatunek pisarski. Właściwie nie literacki, nie dziennikarski, ale nowe pisarstwo, w którym podstawą jest doświadczanie własnego życia, świadome doświadczanie” – powiedział autor „Cesarza”.

3a: 10 lat temu zmarł Ryszard Kapuściński. *Portal Dzieje.pl Kultura i sztuka*, ASzW / PAP. URL: <https://dzieje.pl/kultura-i-sztuka/10-lat-temu-zmarl-ryszard-kapuscinski> (дата звернення: 31.08.2021).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Передайте зміст тексту своїми словами.

«Наші інші. Історії українського різноманіття» Олеси Яремчук – свідчення того, що художній репортаж в Україні розвивається і вдосконалюється значно швидше, ніж передбачалося ще кілька років тому. Звісно, популяризації цього «гібридного» жанру (журналістика+література) безпосередньо посприяв конкурс «Самовидець» і опосередковано – поява цілої серії книжок авторів польського художнього репортажу (від Капусцінського до Шабловського, Щигела, Гуго-Бадера). Виразна й упізнавана польська школа репортажу (термін досить умовний) певний час була своєрідним орієнтиром для українських авторів цього жанру.

Ще на початку 2010-х художній репортаж був не надто популярним серед вітчизняних медійників і видавців. Утім, упродовж останніх років художні репортажі стали не лише з'являтися на сторінках медіа, а й виходити друком у видавництвах. «Наші інші» – певний підсумок цього поступу, адже є справді доброю книжкою з погляду і журналістики, й літератури. А ще, парадоксально, але ця збірка репортажів, сформована

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Прочитайте текст. Якими є характерні риси цікавої рецензії?

У «Видавництві 21» вийшла книга «Міста і люди» - зібрання есеїв, репортажів та фейлетонів, які австрійський письменник і журналіст Йозеф Рот, родом із містечка Броди на Львівщині, писав у 1925–1927 роках здебільшого для німецької газети «Франкфуртер Цайтунг». Українською їх переклали Христина Назаркевич та Олеся Яремчук. [...]

Тексти розміщені хронологічно — від 1925 до 1927 року. За напрямом — ця книга точно упорядкована так, аби із заходу привести нас на самісінький схід Європи, звідки саме рушають у невідомість східно-європейські євреї.

Про міське життя та людей Йозеф Рот свідчить живо й поетично, чи то йдеться про багату Ніццу, чи про просякнуту запахом рибного промислу Астрахань. Дотеп, іронія та жарти нагадають манеру нарисів українських письменників 1920-х років, зібраних у книзі «Шляхи під сонцем» (видавництво «Темпора»). І в цих історіях,

Про літературу факту

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. Поясніть українською, що таке:

Есе (есеї)	
Репортаж	
Фейлетон	

Про літературу факту

9. До якого жанру відносяться подані нижче словосполучення? Виконуючи завдання використовуйте терміни в рамці.

твір малої форми
сатира
художня публіцистика
матеріал із місця подій
висловлює індивідуальні враження
динаміка оповіді
парадоксальна манера мислення
відтворення вчинків дійових осіб
суб'єктивна думка
документальність
емоційно забарвлений стиль оповіді

Есе (есеї)	
Репортаж	
Фейлетон	

10. Прочитайте текст «Репортери на карантині». Спробуйте відповісти на запитання автора «Чи можливо написати класний репортаж в умовах ізоляції?»

Марія Семенченко: «Карантин змусив мене часто й подовгу розмовляти телефоном».

Журналістка, кураторка Конкурсу художнього репортажу ім. Майка Йогансена «Самовидець»:

— Карантин не просто вплинув на те, як і про що я пишу тексти, а й суттєво переформатував мої професійні звички. Я страшенно не люблю спілкуватися телефоном або по відеозв'язку. Завжди, коли є хоч найменша можливість зустрітися зі співрозмовниками вживу, я її використовую. Карантин змусив мене часто і подовгу розмовляти телефоном. І окрім питань по суті, я тепер ставлю додатково багато інших запитань: про вид із вікна, наприклад, або вигляд робочого столу співрозмовника. Варто сказати, що поки всі реагують спокійно і без проблем усе це описують та – на прохання – надсилають світлини. [...]

Я розумію, що існує репортаж-реконструкція, коли автор із різних джерел: слів очевидців, новин, спогадів, фотографій тощо — реконструює події. Але в мене є певний спротив, мені важко називати тексти, написані з дому, репортажами. Тому всі такі тексти я так і називаю – текстами.

Марічка Папалускайте: «Кожен із нас став героєм такої історії, коли обставини раптом змінили буденність».

— Введення карантину вплинуло на роботу редакції Reporters, але тепер – після семи тижнів обмежень –

мені навіть здається, що частково ці зміни позитивні (із професійної точки зору, звісно). Хоча би тому, що теми стали ближчими. Репортаж найчастіше є спогляданням за нетиповою, критичною ситуацією, в якій людина опиняється на межі й мусить змінюватися або пристосовуватися. Тепер не треба ходити далеко: кожен із нас став героєм такої історії, коли обставини раптом змінили буденність. Ми створили на сайті окремий тег, присвячений темам, дотичним до епідемії коронавірусу, і пишемо про різне: від викликів, які постали перед малим бізнесом, до історії життя, хвороби та смерті першого померлого від коронавірусу.

Кілька тижнів тому я чи не вперше працювала над репортажем цілковито дистанційно. Це була історія з охоплених коронавірусом Монастириськ, районного центру на Тернопільщині, що став епіцентром поширення вірусу в області. Працюючи «в полі» часто сподіваєшся на удачу: найбільш колоритних героїв справді можна зустріти випадково, а життя здатне підкинути такий поворот сюжету, на який і не чекаєш. Утім, коли працюєш над темою з дому, сподіватися на таке не варто. Доводиться наперед планувати структуру тексту, аби зрештою склалася повна картина. Скажімо, коли я бралася за цей репортаж, то розуміла, що для повноти історії мені варто завести знайомства в лікарні, поговорити з кимось із районного штабу по боротьбі з епідемією і з рятувальниками, розговорити священника і знайти місцевих мешканців, які мають підозру або підтверджений COVID-19. Але як це зробити, коли всі ці люди за 500 кілометрів?

Тут на допомогу прийшли теплі контакти з героями попередніх публікацій. Одним із героїв моєї книжки

був священник і військовий капелан Ігор Федоришин, який мешкає і служить у Монастириському районі. Він, а ще місцева бібліотекарка Наталя, з якою подружились опісля презентації книжки, стали моїми очима і провідниками на місці. Вони допомогли не лише розшукати потрібні контакти, а й відрекомендували мене потрібним героям так, аби ті бути готові говорити відверто.

За: Семенченко Марія, Папалускайте Марічка. Репортери на карантині. *ЛітАкцент* :веб-сайт. URL: <http://litakcent.com/2020/04/29/reporteri-na-karantini77> (дата звернення: 31.08.2021).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. Чим характерний репортаж-реконструкція?

.....

.....

.....

.....

Про літературу факту

.....
.....
.....
.....
.....
.....

12. *Перепишіть речення іншими словами, зберігаючи їхній сенс.*

У мене є певний спротив, мені важко називати тексти, написані з дому, репортажами.

.....
.....
.....
.....
.....

Репортаж найчастіше є спогляданням за нетиповою, критичною ситуацією, в якій людина опиняється на межі й мусить змінюватися або пристосовуватися.

.....
.....
.....
.....
.....

Про літературу факту

Працюючи «в полі» часто сподіваєшся на удачу: найбільш колоритних героїв справді можна зустріти випадково, а життя здатне підкинути такий поворот сюжету, на який і не чекаєш.

.....
.....
.....
.....
.....

На допомогу прийшли теплі контакти з героями попередніх публікацій.

.....
.....
.....
.....
.....

13. Як ви думаєте, чи автор художнього репортажу повинен опиратися на власний досвід? Обґрунтуйте свої думки.

.....
.....
.....
.....
.....

Про літературу факту

.....
.....
.....
.....
.....

14. Як на вашу думку написати репортаж таким, щоб оповідь не була сухою, газетною?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

СЛОВНИЧОК

особливість репортажу – cechy typowe dla reportażu
авторські втручання – kmentarz odautorski
дотепний стиль – dowcipny styl
лінійний роман – powieść linearna
нарис – szkic
настроєво цілісна – jednolita pod względem nastroju
опосередковано – pośrednio
побічні враження – wrażenia/refleksje poboczne
репортаж-реконструкція – reportaż - rekonstrukcja
сатиричний жанр – gatunek satyryczny

Про літературу факту

фейлетон – felieton

фіксувати – rejestrować/zapisywać/brać pod uwagę

художньо-публіцистичний жанр – gatunek literacko-pub-
licystyczny

ПОПУЛЯРНА ЛІТЕРАТУРА

Якими б упередженими не були думки науковців щодо сутності масової літератури, все ж треба визнати той факт, що масова література сьогодні є невід'ємною частиною сучасного літературного процесу й потребує систематичних досліджень. Зазначимо, що тексти літератури, які входять у це поняття, не однорідні за своїми художніми якостями, схематизмом образів та специфікою змісту, вони поступово вибудовують власні принципи художності, які суттєво відрізняються від тих, що функціонують у високій літературі. Ось тому дещо однобічний підхід та негативне ставлення до масової літератури як псевдолітератури, яка є не зовсім високохудожньою і не заслуговує на увагу, дуже спрощують та гальмують цілісне розуміння сучасного літературного процесу.

Релевантною функцією масової літератури на сучасному етапі її розвитку є ескапізм, адже, моделюючи різноманітні ситуації людських стосунків, саме ця література пропонує варіанти відповідей на актуальні запити сучасних реципієнтів: як жити? про що мріяти? чого прагнути? який вихід із ситуації обрати? Тож, сучасний читач має можливість відсторонитися від буденних проблем дійсності, зняти напругу та негативні емоції, усамітнитися в іншому світі. А потім зовсім по-іншому подивитися на реальність.

Помічено, що в більшості літературознавчих праць про масову літературу переважає зневажлива конотація, котра нівелює художні особливості масової літера-

тури як невід'ємного складника літературного процесу кінця ХХ – початку ХХІ ст., фокусуючи увагу дослідників на негативних характеристиках, а не на об'єктивній оцінці цього явища.

На нашу думку, ось уже друге десятиріччя утверджується потреба в гармонійному поєднанні елітарної та масової культур як важливої передумови появи нового типу творчості. Саме цей новий тип творчості стане визначальним у літературі наступних десятиліть.

Масова література нині активно продукує такі жанри, як мелодрама, авантюрний (зокрема авантюрно-історичний) роман, кримінальний роман (детектив), наукова (science-fiction) та не-наукова (fantasy) фантастика, вестерн, любовний (дамський, жіночий, рожевий) роман, жанри трилера, бойовика, шпигунського та костюмно-історичного роману. Таке жанрове різноманіття масової літератури розширює коло читачів та перетворює її на соціологічну літературу, бо саме у творах цієї літератури герої діють у впізнаваних соціальних обставинах і типових ситуаціях, долаючи проблеми й труднощі, знайомі для більшості читачів.

До письменників, які сьогодні претендують на звання творців масової літератури в Україні, належать Д. Дідковська, А. Кокотюха, Л. Кононович, Валерій і Наталія Лапікур, І. Потаніна, І. Роздобудько (детективні жанри), Люко Дашвар, М. Іванцова, Л. Копистко, Л. Романчук (жанр мелодрами), І. Карпа (молодіжна проза), С. Пиркало, Н. Сняданко (чикліт), брати Капранови, Л. Денисенко, А. Дністровий, Л. Клименко, С. Поваляєва тощо.

Звертаємо увагу на те, що в українському видавництві «Зелений пес» започаткована серія так званих rocket-books у м'якій обкладинці: «Сучасна сага», «Авантюристка», «Багаж забіяки», «Між нами жінками», «Мелодія серця». У кожній із серій періодично з'являються нові імена молодих українських авторів, які продукують українську розважальну книгу. Серед них Д. Дідковська, Н. Коробко, І. Садовська, Н. Сергієнко, І. Потаніна, Г. Ручай тощо.

Тож сподіваємося, що запропонований матеріал та зміст завдань сприятимуть кращому розумінню такого унікального явища, як масова або ж популярна література.

1. Прочитайте текст.

Феномен масової літератури

Історія існування відмінностей між елітарною і масовою культурою та літературою довга і складна, проте термінологія – особливо в галузі літератури – порівняно нова, що дозволяє проаналізувати її досить ретельно. Поняття «масова література» має різні дефініції в літературознавстві. В англомовній літературно-критичній традиції прийнятий термін «популярна (popular) література», в німецькій – аналогічний сенс має термін «тривіальна література», у французькій – «паралітература», проте як у вітчизняних, так і у зарубіжних літературознавців термін «масова література» визначається через ряд бінарних опозицій: передусім «масова» – то протилежність «елітарній»,

але також «високій», «справжній», «класичній», «серйозній».

Для того, щоб дати чітке визначення «масової літератури», виявити при цьому її естетичну сутність, необхідно вийти за рамки негативної оцінки і розглянути дане явище з історико-літературного погляду, представивши його як соціокультурний феномен, характерний для певної епохи. [...]

Витоки масової літератури і культури [...] пов'язані з появою в європейській літературі XVII-XVIII століть пригодницького, детективного, авантюрного роману, які було створено з метою розширення аудиторії читачів. [...]

Крім виникнення масової читацької аудиторії, комерціалізації літературного життя і професіоналізації письменницької діяльності, каталізатором процесу становлення та розвитку масової літератури з'явилися різні технічно-економічні фактори. Розквіт масової літератури в середині ХХ століття багато в чому обумовлений науково-технічним прогресом у сфері книговидавання і книжкової торгівлі. [...]

Отже, «масова література» має такі основні риси: популярність [...]; демонстративна тривіальність, [...]; чітка структурованість [...].

За: Єгорова Ю. М. Феномен масової літератури: історія становлення та розвитку. *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди*. Сер. : Літературознавство. 2011. Вип. 1(3). С. 163-169. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzl_2011_1\(3\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzl_2011_1(3)_22) (дата звернення: 30.08.2021).

2. Складіть словничок до тексту

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Допишіть по одному прикметнику до україномовного, та подайте по 5 прикметників до польськомовного визначення термінів.

Масова	елітарна	masowa	elitarna
Низькопробна	висока		
Епігонська	серйозна		
Дилетантська	справжня		
Штампована	класична		

4. Поясніть за зразком, що означають подані характеристики популярної літератури.

Зразок:

Популярна література

структурованість, тобто організована відповідно до канонів,.....

популярність, тобто

демонстративна тривіальність, тобто.....

*5. Допишіть жанри популярної літератури
пригодницький, детективний, авантюрний,*

.....
.....
.....

6. Поясніть, чим особлива масова читацька аудиторія.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. Прочитайте модель протиставлення масової та літературної белетристики.

Літературна белетристика	Масова белетристика
Автономна (індиферентна до відгуку публіки)	Гетерономна (масова аудиторія та логіка ринку)
Культурна продукція високого рівня	Культурна продукція низького рівня
Поле обмеженого продукування	Поле необмеженого продукування
Автор	Письменник
Творчість	Індустрія
Асоціюється з індивідуальною творчістю	Асоціюється з жанром
Ускладнений текст	Простий текст
Інтелектуальна	Полегшує читацький досвід
Мистецтво	Ремесло
Сюжет не обов'язковий	Захоплюючий сюжет

За: Софія Філоненко, Масова література в Україні, Дискурс/гендер/жанр, Донецьк 2011, с. 22.

8. На підставі вищевказаної моделі охарактеризуйте явище, яке називають масовою белетристикою (виберіть та опишіть вибрані аспекти).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. Перекладіть польською мовою

Масова література як система вибудовує власну внутрішню ієрархію і формує власний канон. Популярна літературна продукція є різномірною і різноякісною. Усередині її так само, як і в серйозній літературі, наявна оцінювальна вертикаль. [...] на її вершині опиняються «зразкові», «класичні» у своєму роді твори (такі, як пригодницькі романи Александра Дюма чи детективні історії Агати Крісті), що мають довготривалий, усезагальний успіх і претендують на те, щоб посідати [...] проміжне становище між «високою» літературою і «масовою» літературою [...]

За: Філоненко Софія. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр : монографія / М-во освіти і науки, молоді та спорту України; Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2011. 430 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004363> (дата звернення: 30.08.2021).

вертикаль оцінювання – skala oceny
наявний – obecny
різної якості – różnej jakości

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. Прочитайте текст.

Dlaczego literatura popularna jest popularna?

Istnieje [...] zasadnicza różnica między literaturą/kulturą popularną [...] a komercyjną. [...] Podstawowym zadaniem i celem kultury (i literatury) [...] komercyjnej jest przyciągnięcie jak największej liczby odbiorców. Jest to zatem kultura/literatura [...] masowa [...] Kultura komercyjna napędzana jest przez ogromny przemysł reklamowy

i marketingowy, obliczana na sukces. Jest produktem [...] ery industrialnej. [...] Popularność literatury komercyjnej [...] jest kreowana. Rzeczywista wartość – estetyczna, społeczna czy dydaktyczna - nie ma żadnego znaczenia. Dlatego właśnie do tej kategorii literatury najbardziej pasują określenia, które krytyka [...] najchętniej stosuje do kultury popularnej *en masse*: kicz, sztampa, klisze, schematy. Kultura komercyjna doprowadziła do ostatecznej granicy bardzo starą kategorię estetyczną, mianowicie naśladowanie. Im bardziej bowiem kolejny produkt jest podobny do poprzedniego, który odniósł sukces, tym lepiej. [...]

Nieco inaczej rzecz się ma z literaturą popularną. [...] Początków nowoczesnej literatury popularnej zwykło się doszukiwać na przełomie XVIII i XIX wieku. [...] Wiek XIX jest jeszcze okresem dość wygodnym dla badacza literatury popularnej, jako że kryterium estetyczne pozwala tu dość ściśle rozgraniczyć literaturę wysokoartystyczną od popularnej, nie pojawiła się natomiast jeszcze kultura komercyjna. [...] Co więcej, powieść artystyczna trzyma się wciąż klasycznych reguł, tych samych zasadniczo co literatura popularna tego okresu [...] - pod względem strukturalnym, formalnym jest ona niemal homogeniczna z wysoką.

Rozejście się dróg literatury wysokoartystycznej i popularnej nastąpiło dopiero na początku ubiegłego stulecia. Miało ono, [...] dwie podstawowe przyczyny. Po pierwsze, [...] powieść [...] zaczyna eksperymentować nie tylko ze swą strukturą, ale też z tak podstawowymi kategoriami-wyznacznikami epickości w ujęciu arystotelesowskim, jak fabuła i narracja. [...] Po drugie, w okresie międzywojennym następuje wyraźne upowszechnienie słowa pisanego,

czytelnictwa rozumianego jako umiejętność czytania tekstu. Nowy, niewykształcony literacko odbiorca potrzebuje swojej literatury.

W obrębie literatury popularnej zaczyna powstawać nowa jakość - literatura masowa: już produkowana w odpowiedzi na masowe zapotrzebowanie, choć jeszcze niekoniecznie nastawiona na zysk ze sprzedaży. Najczęściej powiela ona schematy literatury popularnej [...], upraszczając je zarówno pod względem fabularnym, jak i językowym. [...] Zaczynają się krystalizować gatunki literatury popularnej. I to [...] ma fundamentalne znaczenie dla jej rozwoju w XX wieku. [...]

[...] Istnieją trzy podstawowe przyczyny popularności gatunków popularnych: związek z najważniejszym i archetypami ludzkości, klasyczna forma narracyjna i bezpośrednia reakcja na otaczający świat i problem y żyjącego w nim człowieka. [...] Jeśli [...] przyjrzymy się najważniejszym odmianom literatury popularnej: kryminałowi, fantastyce, westernowi a nawet do pewnego stopnia romansowi, zauważymy, że najważniejszymi archetypami leżącymi u ich podstaw są właśnie te związane z najgłębszymi pokładami mitologii: walka dobra ze złem (światła z ciemnością) i wprowadzanie/przywracanie ładu w świecie ogarniętym przez chaos.

3a: Fulińska Agnieszka. Dlaczego literatura popularna jest popularna? *Teksty Drugie* : teoria literatury, krytyka, interpretacja, 2003, nr. 4 (82), s. 55-66. URL: http://rcin.org.pl/Content/53850/WA248_70220_P-I-2524_fulinska-dlaczego.pdf (дата звернення: 30.08.2021).

Популярна література

11. На підставі вищенаведеного тексту поясніть різницю у термінах «популярна» та «масова» література

популярна література –

.....
.....
.....
.....
.....
.....

масова література –

.....
.....
.....
.....
.....
.....

12. Поясніть українською мовою, які причини чіткого відокремлення популярної літератури в XIX ст.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Популярна література

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13. Поясніть українською мовою, які причини поширення популярної літератури.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14. Продовжіть думку авторки, підтвердіть або заперечте нижченаведену тезу.

Термін «популярна література» [...] не містить негативних сенсів, на противагу до «масової літератури». Він асоціюється із позитивним явищем літературного успіху, запотребованості, поширеності певних творів.

За: Філоненко Софія. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр : монографія / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Донецьк: ЛАН-ДОН-XXI, 2011. 430 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004363> (дата звернення: 30.08.2021).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15. Прочитайте ще раз речення, вже доповнене пропущеними раніше словами та фразами. Поясніть, яку функцію виконують ці фрази, та як вони змінюють значення речення у порівнянні з попередньою вправою.

З першого погляду, термін «популярна література» **ніби** не містить негативних сенсів, на противагу до «масової літератури». Він асоціюється із позитивним явищем літературного успіху, запотребованості, поширеності певних творів.

За: Філоненко Софія. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр : монографія / М-во освіти і науки, молоді та спорту України Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Донецьк: ЛАН-ДОН-XXI, 2011. 430 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004363> (дата звернення: 30.08.2021).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Популярна література

16. Прочитайте терміни, пов'язані з визначенням масової літератури, згрупуйте їх у ряди, допишіть додаткові визначення.

масова, популярна, розважальна, тривіальна, комерційна, бульварна, читиво, література другого рангу, кітч, низова, успішна,

негативні визначення	нейтральні визначення	позитивні визначення

17. Напишіть короткий твір про сутність та функціонування популярної літератури. Використайте нижченаведені фрази (на вибір):

доцільно описувати,
розглядати,
використовувати терміни (термінологію),
емоційне навантаження,
оцінювальна система,
за допомогою синонімічного терміну,
характеризувати як,
слід (необхідно) враховувати,
треба взяти до уваги,
не варто забувати про,
як вона функціонує,

Популярна література

чим вона особлива,
користуватися популярністю,
досягати комерційного успіху,
виробництво,
цілий апарат виробництва,
розповсюдження,
споживання,
комерційна література,
масове письменство,
пристосованість до вимог ринку,
задоволення,
формування потреб,
продукти маскультури,
користуватися попитом на ринку,
економічний складник,
механізм функціонування,
мода,
бренд,
реклама,
піар,
бестселер.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

18. Прочитайте уривок тексту. Розкажіть своїми словами, які стратегії забезпечення видавничого успіху використовують в Україні.

Знаком «успішності» є позначка «бестселер» або «лідер продажів» на книжці. Посилює інтерес до видання розташування його в книгарні серед новинок. Популярність завойовується участю письменників у літературних конкурсах і номінуванням на літературні премії. Зацікавлення романами Андрія Кокотюхи викликала перемога його твору «Шлюбні ігрища жаб» у конкурсі видавництва «Смолоскип». Успіх Василя Шкляра забезпечили перемоги його творів «Ключ» у конкурсі «Золотий бабай» і «Елементал» у «Коронації слова». На популярність дебютантки Люко Дашвар (псевдонім Ірини Чернової) позитивно вплинуло перше місце в рейтингу «Книжка року ВВС». Конкурс «Коронація слова» допоміг «розкрутити» імена Андрія Кокотюхи, Марини Гримич, Лариси Денисенко, Марини Меднікової, Ірен Роздобудько та Алли Серової.

За: Філоненко Софія. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр : монографія / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Донецьк: ЛАН-ДОН-XXI, 2011. 430 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004363> (дата звернення: 30.08.2021).

19. Поясніть, що означають фрази.

завоювати популярність –

.....

лідер продажів –

.....

«розкрутити» імена авторів –

.....

20. Допишіть, які ще, крім згаданих у тексті, маркетингові стратегії забезпечують читацький успіх популярної літератури.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

21. Прочитайте рецензію.

Рецензія
на книжку Софії Філоненко
Масова література в Україні: дискурс / гендер /
жанр.

Епіграфом до цієї рецензії могли би слугувати слова, які шановній авторці, напевно, не раз доводилося чути, поки писалася книжка: «Як Ви можете читати таке сміття?» Але тут варто згадати вже класичний афоризм А. Камю, що прості питання не завжди передбачають такі ж прості відповіді. І річ не так у матеріалі,

що його авторка вибрала за об'єкт своїх наукових студій, як у традиціях наукового підходу до літератури такого типу.

Уже в самій назві закладено бомбу сповільненої дії, оскільки словосполучення «масова українська література» (а йдеться саме про українську літературу) давно стало каменем спотикання у численних наукових та довколанаукових дискусіях. Від цілковитого заперечення цього явища – до висловів на кшталт «яка ж це масова література у 1-3 тис. примірників?» Пані Філоненко цілковито спростовує перше твердження, наводячи велику кількість назв і, принагідно, низку жанрів, на які можна поділити українську масову літературу. Що ж до аргументу стосовно тиражів, то він далеко не науковий, оскільки в літературознавстві під явищем «масової літератури» мають на увазі не кількість примірників видання, а жанрову типологію, певні схеми та фабули, за якими будуються сюжет та композиція художніх творів такого ґатунку.

Одверто кажучи, українське літературознавство справді не дуже толерує масову літературу. Така ситуація склалася у нас історично і, як не дивно, міцно закорінена ще в далеке ХІХ століття, коли літературі приписували переважно дидактичну (повчальну), а згодом аксіологічну (репрезентанта цінностей, чи оціночну) функцію.

Проте хоч би як називали цю літературу вчені мужі, вона завжди залишалася більш доступною, популярною, ніж класичні канонізовані тексти. Її любили й читали і «простий народ», і «представники вищих суспільних верств», хоча останні не завжди в цьому зізна-

валися. На жаль, мусимо зазначити, що українській масовій літературі пощастило менше, ніж її західним чи східним сусідкам. Окрім того, що в українському культурному контексті вона вважалася «менш вартісною», її неодноразово звинувачували в аполітичності. [...] Зрештою, у проблемі заперечення права на існування масової української літератури є ще один бік, теж історичний. Новітня українська література виривається з потужних об'ємів російського імперського дискурсу саме гомеричним сміхом травестійної «Енеїди» І. Котляревського, що була вершиною низького жанру. Саме через неї українська, на той час провінційна література, маркується як література низького жанру. Довгий час нам іззовні нав'язувалася думка, що українці не спроможні творити літературу високого стилю. [...]

Проте, як би там не було, дослідження явища масової української літератури Софією Філоненко підважує, а інколи цілком заперечує більшість усталених в нашому суспільстві стереотипів. Основне питання, на якому зосереджується авторка, полягає [...] на питанні її творення та рецепції. Тут цілком можна погодитися із авторським твердженням, що: «XX століття відкрило новий тип споживача культури – „масової людини“, слухача, глядача, читача». І такий читач нині є в Україні, а значить є й література, яка його обслуговує, що твориться за певними правилами й канонами та витворює свій культурний простір.

У своїй монографії, як ми вже зазначали, Софія Філоненко зосереджується на розгляді формування популярного письменства в Україні, аналізує його з погляду сучасних світових жанрових різновидів масової літератури.

Викликає приємний подив те, що в нас, виявляється, існують такі жанри масової літератури, як «адреналінові», «емоційні», «інтелектуальні» та «ландшафтні» жанри, до яких авторка зараховує, поміж іншим, бойовик («Елементал» В. Шкляра, серія романів про пригоди детектива Оскара з агентства «Тартар» Л. Кононовича), авантюрно-детективні романи («Культурний шар», «Геній місця» Ю. Макарова, «Шукачі скарбів» А. Кокотюхи), «круті» детективи («Суто літературне вбивство», «Неврахована жертва» О. Вільчинського), ретро-детективи та історичні детективи (серія «Інспектор і кава» Валерія та Наталі Лапікур, «Срібний павук» В. Кожелянка) і т.д. Не хочемо перераховувати всі виведені авторкою жанри української масової літератури, але ось ще кілька: кримінальні романи, трилер-катастрофа, медичний та психологічний трилери, горори, феміністичний неонуар, жіночі детективи, мелодрами, сентиментальний кітч тощо.

[...] С. Філоненко не злякалася нелюбові сучасних академічних кіл до масової літератури. [...] Авторці вдалося проаналізувати не лише все те, що ми одержали у феномені масової літератури за двадцять років незалежності, а й певним чином умонтувати це все в сучасний європейський літературний контекст. [...]

За: Демська-Будзуляк Леся Українська масова література: погляд із середини. Рецензія на книжку Софії Філоненко. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр. URL: <http://litakcent.com/2012/01/27/ukrajinska-masova-literatura-pohljad-izseredyu> (дата звернення: 30.08.2021).

Популярна література

Сюжет – kompozycja fabularna, struktura fabularna

Фабула – fabuła

Тираж – nakład

Примірник – egzemplarz

Нав'язувати – narzucać

Зосереджуватися – skoncentrować się

22. Які переконання стосовно української літератури існують у вітчизняному літературознавстві?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

23. Що означає речення «новітня українська література виривається з потужних об'ємів російського імперського дискурсу саме гомеричним сміхом травестійної «Енеїди» І. Котляревського»?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

24. Які нові жанри масової літератури існують нині в Україні? Опишіть детальніше вибраний жанр.

.....

.....

.....

Популярна література

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

25. Знайдіть у тексті три фразеологізми, выпишіть їх та поясніть, що вони означають.

1.

.....

.....

.....

2.

.....

.....

.....

3.
.....
.....
.....

26. Прочитайте уривок тексту.

Sjużet – co to za zwierz?

Rozkwitł. Prosperuje. Ludzie udają, że w języku polskim istnieje słowo „siużet” (sjużet). Ludzie, to znaczy przede wszystkim tłumacze, a za ich przykładem teoretycy i historycy literatury. [...] Termin ten do polszczyzny wprowadzają [...] ci, których zawodowym obowiązkiem winna być refleksja nad tym, co stanowi w ich pracy główne narzędzie i zarazem przedmiot poznania, tj. właśnie nad językiem. Może warto ich przekonywać, że wprowadzenie do polszczyzny francuskiego słowa w zniekształconym rosyjskim brzmieniu jest pomysłem niesmacznym.

Można by powiedzieć, że to surrealizm, gdyby nie to, że niektóre pomysły surrealistów były zabawne, inteligentne i nie pozbawione wdzięku. [...] Supozycja nieprzekładalności pojęcia „sjużiet” jest fałszywa; ani rosyjskie, ani dziwnie spolszczone brzmienie tego słowa nie ma żadnej siły magicznej, a meritum tezy formalistów jest dostatecznie jasne, by można je było wyłożyć własnym słowem. [...]

To, co formalisci określali jako „fabułę”, należałoby nazywać „schematem fabularnym ” (gatunku lub danego utworu), to zaś, co określali mianem „sjużiet”, byłoby po polsku „fabułą” z tym, że w poszczególnych przypadkach należałoby mówić o „strukturze fabularnej”, „kompozycji

fabularnej” lub „budowie fabuły”. [...] Schemat fabularny to to, co się rzeczywiście zdarzyło, fabuła to sposób, w jaki czytelnik zostaje o tym powiadomiony.

За: Zimand Roman. "Siuzet" - co to za zwierz? *Teksty : teoria literatury, krytyka, interpretacja*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, nr 1972/6, s.42-52. URL: <https://bazhum.muzhp.pl/autor/Zimand/Roman> (дата звернення: 30.08.2021).

27. *Розкажіть українською мовою, яку проблему обговорює автор вищенаведеного тексту. Думки запишіть.*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

28. *На підставі вищенаведеного тексту напишіть, що таке фабула та сюжет.*

Фабула –

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

30. На прикладах вибраних вами авторів доведіть правдивість нижченаведеного фрагменту.

Інститут авторства в масовій літературі радикально відрізняється від високого письменства. Представник серйозної літератури вважає себе митцем і розуміє свою працю як творчість, як місію, покликання. Він понад усе прагне бути оригінальним і унікальним творцем. Натомість тип письменника в масовій літературі – це ремісник, майстер.

За: Філоненко Софія. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр : монографія / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Донецьк: ЛАН-ДОН-XXI, 2011. 430 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004363> (дата звернення: 30.08.2021).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

СЛОВНИЧОК

«розкрити» імена авторів – nagłośnić nazwiska autorów

авантюрно-детективні романи – powieści przygodowo-detektywistyczne

бойовик – film/powieść akcji

книга жахів (страшилка) – horror

детектив – kryminał

жіночий роман – powieść kobieca

завоювати популярність – zdobyć popularność

історичний детектив – kryminał historyczny

кітч – kicz

Популярна література

кримінальні романи – powieści kryminalne
лідер продажів (продажу) – lider na rynku
масова література – literatura masowa
медичний та психологічний трилери – thriller me-
dyczny i psychologiczny
мелодрама – melodramat
нав'язувати – narzucić
популярна література – literatura popularna
примірник – egzemplarz
ретро-детектив – retro kryminał
розважальна функція – funkcja rozrywkowa
сентиментальний – sentymentalny
сюжет – kompozycja fabularna, struktura fabularna
тираж, наклад – nakład
трилер-катастрофа – thriller katastroficzny
фабула – fabuła

ГЕНДЕРНІ ТА ФЕМІСТИЧНІ ПИТАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

В останнє десятиріччя ХХІ ст. спостерігається значний інтерес до презентації гендерних відносин у сучасній українській прозі. Українські літературознавці в процесі аналітичного вивчення сучасних художніх творів виявляють гендерні моделі поведінки персонажів у літературі. Сутність гендерних моделей поведінки складає низка усталених стереотипів, що сформувалися упродовж розвитку українського суспільства. Гендерні моделі поведінки, наприклад, у сучасній жіночій українській прозі поєднують як фемінні риси, так і маскулінні. В. Лис у своєму романі «Соло для Соломії» формально моделює поведінкову модель-берегині, страдниці, однак наповнює традиційну модель новим змістом (психологізація образу матері-селянки, помітна просторова мобільність героїні порівняно з чоловічими персонажами). Провідне місце у романі Люко Дашвар «Покров» займає саме реабілітація традиційних гендерних моделей: чоловік-воїн, жінка-берегиня.

Для сучасної української жіночої прози характерними є такі моделі поведінки: модель берегині, модель матері, модель жінки-інтелектуалки, модель жінки-мисткині.

Найтрадиційнішою є модель жінки-берегині. Ця поведінкова модель й до нині є популярною в сучасній українській літературі. Проте модель незалежної жінки все ж домінує в сучасній жіночій прозі. Типи таких жінок, як: жінка-інтелектуалка, жінка-митець,

жінка-бунтарка є своєрідними модифікаціями поведінкової моделі незалежної жінки. Зазначені типи жінок прагнуть бути повноцінними особистостями, займати посади та створювати кар'єру у чоловічому світі. Популярною є поведінкова модель жінки-інтелектуалки, яка вирізняється з-поміж інших жінок, така жінка дуже добре аналізує всі події та явища, вона фокусує всю свою увагу на важливих деталях навколишнього.

Відзначимо, що у таких романах Оксани Забужко, як «Польові дослідження з українського сексу» та «Музей покинутих секретів» дуже добре презентовані різні зразки формування моделей гендерної поведінки жінок. Цими романами авторка руйнує сформовані в українському суспільстві стереотипи щодо призначення жінки, ставлячи її нарівні з чоловіком, а іноді й помітно вище за нього.

Цікавою є поведінкова модель фатальної жінки. Образ такої жінки втілює низку ірраціональних інстинктів. Це такі романи: «Графиня» В. Лиса, «Серафима» О. Ульяненко.

Тему гендерних стосунків під час російсько-української війни на Сході України багатогранно презентовано у творах Галини Вдовиченко «Маріупольський процес», Леоніда Капелюшного «Дике поле», Євгена Положія «Іловайськ», Василя Шкляра «Чорне сонце».

Сучасна ситуація в літературах пострадянського простору позначена помітною актуалізацією «жіночого» дискурсу.

Відзначимо, що предметом вивчення гендерних літературознавчих українських студій виступає ген-

дерна поетика, а також гендерна симетрія та асиметрія у текстах творів сучасної української літератури. Саме такий ракурс дослідження увиразнює розуміння шаленого потоку текстів з гендерним маркуванням і свідчить про тенденцію сучасної літератури – продумано формувати у реципієнтів розуміння гендерної симетрії.

1. Прочитайте текст.

Феміністичний рух – теоретичне підґрунтя літератури

Ідея фемінізму знаходить вираження у літературних творах різних стилів і жанрів, особливо постмодерного спрямування. Постмодернізм близький до фемінізму свободою ствердження будь-яких ідентичностей і тотальною деконструкцією фундаментальних цінностей. [...]

Сучасний фемінізм можна розглядати в чотирьох значеннях: фемінізм як суспільний рух; фемінізм як соціально-політична теорія; фемінізм як світоглядна категорія (індивідуальна й групова); фемінізм як культурна категорія. Це не тільки соціальний феномен, але й феномен художній, науковий тощо.

Існують такі визначення поняття «фемінізм»:

1. Соціально-політична теорія, яка розглядає процес приниження жінки в суспільстві, а також шляхи подолання чоловічої переваги над жінками.

2. Широкий соціальний рух за рівність прав для жінок, що протистоїть соціальній системі, у якій положення людей різних статей нерівноправне.

3. Філософська концепція соціокультурного розвитку, яка виявляє зверхність до жіночого соціального досвіду в уявленнях про світ і суспільство. [...]

Перша фаза або, «хвиля», сучасного фемінізму була скерована на те, щоб надати жінці право голосу (виборче право). Домінуючими фігурами жіночого руху в середині XIX ст. в США були Елізабет Каді Стентон і Сьюзен В. Ентоні, чие політичне коріння ґрунтувалося на русі проти рабства і, меншою мірою, русі стриманості. [...]

Друга хвиля фемінізму в 1960-х роках сконцентрувала увагу на цивільних правах, особливо на соціальній і економічній рівності. Основоположним текстом був твір Сімони де Бовуар «Друга стаття» (“The Second Sex”), написаний у 1949 р. На думку Де Бовуар, у соціокультурному плані жінка абсолютно тотожна чоловікові, їх розрізняє лише анатомія. Жінка, як будь-яка людина, повинна прагнути до самоствердження як особистість – у творчості, праці, саморозкритті. [...]

Третій етап феміністичної критики почав формуватися в кінці 1970-х та у 1980-х роках, його складали феміністки – білі жінки середнього класу, які працювали в західних університетах та ігнорували жінок іншого кольору. Белл Хукс та інші жінки стверджують, що расизм є основним конфліктом, з яким всі феміністки повинні боротися, щоб покласти край дискримінації за ознакою статі. [...]

Більшість вищезазначених тенденцій тривали в 1990-і роки й у подальший період. Постмодерністський фемінізм, а саме роботи Д. Батлер і Н. Фрезер, продовжує вивчення деяких питань, що цікавили ранніх французьких феміністок, і намагається з новою силою

вирішувати теоретичні проблеми гендерного питання. [...]

За: Задорожна О. С. Жінка в літературі і феміністичний рух в Україні. *Мова і культура*. 2014. Вип. 17, т. 1. С. 466-470. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2014_17_1_80 (дата звернення: 30.08.2021).

2. На основі тексту коротко напишіть, що таке фемінізм та перерахуйте основні питання феміністичної критики. Використайте вибрані з нижченаведених слів.

знаходить вираження, постмодернізм, основний конфлікт, деконструкція, покласти край, дискримінація за ознаками статі, середній клас, самоствердження, особистість, тотожність, соціальна, економічна рівність, основоположний, течія, (перша, друга, третя хвиля фемінізму), ґрунтуватися, зверхність, філософська концепція, визначення поняття, протистояти, перевага над, рух за рівність прав, знаходити вираження, постмодерне спрямування, свобода ствердження, ідентичність, фундаментальні цінності, соціально-політична теорія; світоглядна категорія, культурна категорія, соціальний феномен.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ministyczne były liczne [Manuela Gretkowska, Izabela Filipiak, Olga Tokarczuk] i zaczęły się rozlegać znacznie wcześniej niż w Ukrainie. [...] Pierwszym tematem wspólnym dla ukraińskiej i polskiej prozy feministycznej są wątki autobiograficzne. [...] Autobiografizm to jeden z ważniejszych wyróżników pisarstwa kobiecego, w większości książki mają narrację pierwszoosobową. [...] Istotnym elementem prozy feministycznej jest zmiana sposobu pisania o macierzyństwie i relacjach matka – córka. Patriarchalny model rodziny zostaje zakwestionowany. Kobieta nie chce już być reprezentantką swego rodu, ale chce realizować swoje potrzeby. [...]

Feministyczność analizowanej prozy przejawia się także w nacisku jaki kładą autorki na ciało i cielesność. Kobieta, według feministek, nie rozumie swojego ciała, bo wychowanie ją od niego odcina. Rację miały feministki radykalne twierdząc, że ciało jest dla kobiet przyczyną alienacji od samych siebie. Kobiety dbają o wygląd zewnętrzny ze względu na kogoś lub na coś. Ciało jest dla nich środkiem do osiągnięcia celu. [...] Również język często wymieniany był jako wyróżnik prozy feministycznej. Szczególną uwagę poświęcały temu zagadnieniu feministki francuskie. [...]

За: Kowalec-Protasiewicz M. Polska i ukraińska współczesna proza feministyczna. *Київські полоністичні студії*. 2016. Т. 27. С. 344-354. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kps_2016_27_32 (дата звернення: 30.08.2021).

literatura kobieca – жіноча література
utożsamienie autorki z bohaterką – ототожнення
авторки з героїнею

narracja pierwszoosobowa – наратив від першої особи

Liczne głosy feministyczne w literaturze – численні феміністичні голоси в літературі

patriarchalny model społeczeństwa – патріархальна модель суспільства

zakwestionować tradycyjny porządek społeczny – заперечити традиційний соціальний порядок

podział ról społecznych – поділ соціальних ролей

wątki autobiograficzne – автобіографічні мотиви

tematyka intymna – інтимна тематика

wzbudzać kontrowersje – викликати контроверсії
(суперечливе ставлення)

radyczny feminizm – радикальний фемінізм

ciało i cielesność odgrywają dużą rolę – тіло та тілесність відіграють величезну роль

tekst założycielski – основоположний текст

mieć ogromny wpływ na – мати величезний вплив

motywy literackie – літературні мотиви

gatunki literackie – літературні жанри

rodzaje literackie – літературні роди

4. На підставі прочитаного тексту та власних знань охарактеризуйте коротко українською мовою наступні елементи феміністичної прози.

Герой –

.....

Наратив –

.....

Наратор (оповідач) –

Сюжет (мотиви, проблеми, теми) –

5. На підставі тексту, а також використовуючи власні знання, напишіть українською мовою про основні риси польської та української феміністичної літератури.

Гендерні та фемістичні питання в українській...

прокладати шлях:

1).....

2).....

відіграти аналогічну роль

1).....

2).....

жіноча література

1).....

2).....

акцентувати щось:

1).....

2).....

відмітна риса:

1).....

2).....

7. *Перепишіть речення, зберігаючи їхній сенс і використовуючи інші слова та фрази. Особливу увагу зверніть на виділені жирним шрифтом фрази:*

1. У сучасному літературному житті дедалі більше **набирають обертів** гендерні дослідження.

За: Косарева Г. С. Гендерні аспекти інтерпретації літературної творчості Валерія Шевчука. *Наукові праці* [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Сер. : Філологія. Літературознавство. 2014. Т. 231, Вип. 219. С. 62-68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npch-dufl_2014_231_219_14 (дата звернення: 30.08.2021).

.....

.....

.....

.....

.....

2. У модерній літературі зазнає **докорінних змін** сама стратегія перебування жінки у довікллі. Жінка виходить **за межі вузького ареалу**, означеного домом, церквою й світським візитом.

За: Агеєва В. Жіночий простір. *Magisterium*. Вип. 8. Літературознавчі студії / НУ«Києво-Могилянська академія». Київ: Stylos, 2002. URL: http://elib.ukma.edu.ua/Mahisterium/MAG_ISSUE8_2002_literaturozn/01_ageeva_vp.pdf (дата звернення: 30.08.2021).

.....

.....

.....

.....
.....
.....
.....

3. Розпочинаючи розмову про сучасний стан дослідження гендерної проблематики, хочеться згадати про літературу 20-х рр. минулого століття, [...] яка дає **значимі підвалини** для сьогоденішнього гендерного дискурсу.

За: Брега Л. О. Гендерний аспект української постмодерної літератури в сучасних наукових літературознавчих студіях. *Література в контексті культури*. 2011. Вип. 21(2). С. 54-61. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/lvk_2011_21\(2\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/lvk_2011_21(2)_11) (дата звернення: 30.08.2021).

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Ми маємо патріархальну шкалу вартостей, [...] намертво закріплених між фемінністю і маскулінністю.

За: Брега Л. О. Гендерний аспект української постмодерної літератури в сучасних наукових літературознавчих студіях. *Література в контексті культури*. 2011. Вип. 21(2). С. 54-61. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/lvk_2011_21\(2\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/lvk_2011_21(2)_11) (дата звернення: 30.08.2021).

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. Залишається важливим і **спірним** питання, як же називати літературу, авторами якої є власне жінки, – чи то «жіноча література», чи відносити її до різних жанрів, незважаючи на стать, а більше, наприклад, на якість написаного.

За: Брега Л. О. Гендерний аспект української постмодерної літератури в сучасних наукових літературознавчих студіях. *Література в контексті культури*. 2011. Вип. 21(2). С. 54-61. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/lvk_2011_21\(2\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/lvk_2011_21(2)_11) (дата звернення: 30.08.2021).

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. На сьогодні в Україні немає якихось офіційно сформованих жіночих літературних об'єднань, не виходили і спільні видання.

За: Брега Л. О. Гендерний аспект української постмодерної літератури в сучасних наукових літературознавчих студіях. *Література в контексті культури*. 2011. Вип. 21(2). С. 54-61. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/lvk_2011_21\(2\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/lvk_2011_21(2)_11) (дата звернення: 30.08.2021).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. Прочитайте поради про написання хорошої рецензії.

Що таке хороша рецензія?

Рецензія – це огляд та критика певного твору. [...]

Хороша рецензія – актуальна, яка розглядає «свіжий» твір [...].

Хороша рецензія – коротка. [...] Має бути від 3 до 10 тисяч знаків.

Хороша рецензія – критична. Вона оцінює твір, а не переказує його сюжет. [...]

Хороша рецензія – різнобічна. Вона розглядає жанр, стиль, авторські меседжі. [...]

Хороша рецензія – рецензія з мінімальною кількістю цитат або без них. [...]

Хороша рецензія – та, що вписує твір у літературний процес. [...]

Хороша рецензія – рецензія з жартами та з ноткою іронії, але без сарказму. [...]

Хороша рецензія – структурована. [...]

Хороша рецензія – орієнтована на певну аудиторію. [...]

Рецензія крок за кроком – як написати хорошу рецензію.

– Змалюйте картину літературного процесу цього регіону/періоду/ напрямку. Якщо ви пишете про сучасну польську письменницю, то спочатку скажіть про те, що відбувається в польській літературі останнім часом, до якого типу книга належить і що нового вона дає тому регіону/періоду/ напрямку.

– Порівняйте з іншими схожими книжками того ж періоду або жанру.

– Коротко опишіть, про що книга. [...]

– Зрозумійте, на кого розрахована робота. Кожна книга має свого ідеального уявного читача, для якого вона написана. [...]

– Пишіть про ваші враження, ідеї та давайте конструктивну критику. [...]

– Не перестрибуйте з сюжету на стиль, зі стилю на думку автора і далі по колу. Спершу робіть для себе помітки, потім групуйте їх, структуруйте, щоб створювалися більш-менш плавні переходи. [...]

– Не забувайте про висновки. Рецензія має бути логічно завершеною, мати підсумок – сподобалось/не сподобалось, варта книга уваги чи ні. [...]

За: Романцова Богдана. «Рецензія має бути об'ємною, як статуя». *Могилянська школа журналістики* : веб-сайт. URL: <https://ua.ejo-online.eu/3326/sfery-vysvitlennya> (дата вернення: 30.08.2021).

9. Поясніть, чому рецензія повинна бути:

1. актуальна, яка розглядає «свіжий» твір.

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....

2. критична, що оцінює твір, а не переказує його сюжет.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. з мінімальною кількістю цитат або без них.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. з жартами та з ноткою іронії, але без сарказму.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....

5. орієнтована на певну аудиторію.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

10. Подайте визначення термінів:

Уявний читач –

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Сюжет –

.....
.....
.....
.....

.....
.....

Жанр –

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Наратив –

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Літературний процес –

.....
.....
.....
.....
.....
.....

11. Підберіть «уявного читача» до трьох вибраних вами творів.

Книжка (автор)

.....
.....

«уявний читач»

.....
.....

Книжка (автор)

.....
.....

«уявний читач»

.....
.....

Книжка (автор)

.....
.....

«уявний читач»

.....
.....

12. Як думаєте, ким є «уявний читач» («або уявні читачі») гендерної та феміністичної літератури? Поясніть свою думку, наведіть приклади творів та їхньої аудиторії.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13. Прочитайте рецензію книжки про дивовижну жінку. На підставі інформації з вправи 11 виділіть та охарактеризуйте структурні елементи рецензії.

Юрій Косач. Володарка Понтиди.

Перевидали роман про те, як українець опинився в центрі інтриги відомої авантюристки XVIII століття, котра намагалася претендувати на російський престол. Але цікавий не тільки пригодницький сюжет книжки «Володарка Понтиди», а й також постать її автора.

Юрій Косач (1908–1990), який був племінником Лесі Українки, свого часу зажив не надто доброї слави власним політичним хамелеонством (міг легко переходити, скажімо, від націоналістів до комуністів, а потім у зворотному напрямку), важким характером, скандальністю, просто прикрою поведінкою в побуті з близькими й далекими людьми. А після виїзду на еміграцію до США він ще й «потоваришував» із КГБ, став виголошувати промови й писати статті, в яких вихваляв Радянський Союз. На таке еміграційні кола, звичайно, відповіли майже повним бойкотом. І, на жаль, проігнорували його літературні твори, серед яких є багато масштабних, яскравих і важливих для української літератури. А в Радянській Україні з'являлися лише його примітивні, часто агітаційні речі, чи то написані спеціально під радянське замовлення, чи радикально цензуровані. Так і вийшло, що нині український читач змушений відкривати для себе цього цікавого, розмаїтого письменника наново.

«Володарка Понтиди» розповідає про те, як молодик, що походить зі шляхетських кіл Гетьманщини, поїхав навчатися до Страсбурга, а потрапивши в суто організаційних питаннях у Париж, «вляпався» в історію з самозванкою-авантюристкою, яку в історичних джерелах зазвичай іменують «княжною Таракановою».

Ця жінка справді існувала, й відома частина її біографії багато в чому збігається з сюжетом «Володарки Понтиди». Розумна, освічена й дуже приваблива, вона мала абсолютно невідоме походження. За однією з її ж версій, була донькою імператриці Єлизавети та її фаворита Розумовського. Саме на цій підставі

вона оголосила себе легітимною імператрицею Росії та почала шукати помічників у справі «повернення» трону та повалення Катерини II. Утім, найчастіше «княжни» доводилося швидко переїздити з одного міста Європи до другого. Бо то її, то когось із її химерного «двору» (шахраї, скандалісти, закохані, картярі, фальшивомонетники тощо) постійно прагнули заарештувати.

Саме в такі пригоди й потрапив головний герой книжки Юрій Рославець. Людина дивовижно наївна, щира, він закохався без тями у «Володарку Понтиди» (один із численних «титулів» авантюристки) та з усіх сил намагався допомогти їй досягти мети, а разом і відірвати від поганого товариства. У погонях, дуелях, буцегарнях і на кораблях він поступово краще пізнав життя, дістав якоїсь самоосвіти. Але не відкинув своєї палкої пристрасті, а лише додав до неї революційні настрої: Рославець став одним із тих, хто з нетерпінням чекав на падіння феодального устрою.

Власне, пригодницький пласт твору виписано блискуче. Сюжетні інтриги, хоч і доволі типові для зображення XVIII століття, не відпускають читача до самого кінця. Та й після фіналу книжки багато в кого гарантовано виникне бажання дізнатися більше про долю «княжни Тараканової». Дію гармонійно оздоблює незвичайна, трохи «археологічна» лексика, а також непогане почуття гумору Юрія Косача.

На інших пластах можна побачити авторське історіософське бачення XVIII століття, зокрема в українському контексті. Косач ніби показує той період не лише як час політичного занепаду України,

її поділу та пригнічення, а й час не демонстративного, проте важливого розвитку нації, її «дорослішання».

Автор післямови журналіст і культуролог Марко Роберт Стех навіть потрактував «Володарку Понтиди» як символічне зображення біографії самого Косача: він теж прожив дуже авантюрне, сповнене різних небезпек життя й присвятив його, жертвуючи загальноприйнятими чеснотами, українській літературі, котра багатьом може видатися не меншою химерою, ніж одна з авантюристок вісімнадцятого століття, хай і з монаршими претензіями.

У кожному разі книжковий ринок України збагатився черговим захопливим романом. З'являється також надія на подальше глибше знайомство нашого читача з Юрієм Косачем – суперечливим персонажем історії, але беззаперечно самотнім письменником.

За: Коцарев Олег. Європейські інтриги по-українськи. *Друг читача* : веб-сайт. URL: https://vsiknygy.net.ua/shcho_pochytaty/review/43539 (дата звернення: 30.08.2021).

14. Подумайте про цікавих, неоднозначних, авантюрних та дивовижних жіночих персонажів в українській та польській літературах. Впишіть назви та авторів чотирьох вибраних творів та коротко охарактеризуйте їхніх героїнь. Використайте наступні характеристики, додайте інші.

сильна, владна, незалежна, відважна, нескорена, успішна, жінка у пошуках самоствердження, саморозкриття, жінка-борчиня, жінка-берегиня, жінка-мати, жінка-художниця, інтелектуалка, жінка, яка заперечує

соціальні норми, слабка, делікатна, жінка-жертва, страждаюча, підпорядкована.

1.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

15. Перекладіть дефініцію терміну гендер польською мовою.

гендер – це: соціокультурна конструкція статі, [...] Іншими словами, гендер – це змодельована суспільством система цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення [...] жінок і чоловіків, набутих ними [...] в процесі соціалізації, що [...] фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їхньої статі.

За: Словник гендерних термінів / Укладач З. В. Шевченко. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю, 2016. 336 с. URL: <http://a-z-gender.net/ua/render.html> (дата звернення 30.08.2021).

Gender to:

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

16. Напишіть есе-аналіз вибраного вами твору на гендерну (феміністичну) тему (художня книжка або наукова робота, стаття). Дотримуйтеся нижченаведеної структури написання. Використайте подані фрази та лексику.

Вступ (Теза)

у цьому есе (тексті) аналізуватиму, розгляну проблему, хочу проаналізувати...,

почну з ... (цитати, речення, фрази), зі статті (книжки, дослідження, праці) відомого (автора, дослідника, соціолога),

у цій публікації дослідник звертає увагу на те (наголошує на тому, що; акцентує на тому, що; підкреслює, критикує, аналізує, акцентує...),

Головна частина твору

тема (питання) – потребує пояснення, вимагає ретельного вивчення, залишається недослідженою, недостатньо вивчена...,

досліджувати цю проблему – важливо, необхідно, слід, треба,

це виявляється, наприклад, у тому... як приклад можемо навести,

важливо (набагато важливіше) – підкреслити, наголосити на, звернути увагу на...,
інший приклад – це...,
однією з центральних проблем є...,
щоб зрозуміти конкретніше,
погляньмо для прикладу на

Висновки (закінчення)

підсумовуючи зазначене,
можу стверджувати,
отже,
на завершення свого роздуму підсумую,
можна зробити висновок, що...,

Фрази, лексика

низьке/високе зацікавлення темою,
рух за права сексуальних меншин,
поширення профеміністських організацій,
зміна ролей,
низка соціально-культурних уявлень про те, що
означає бути чоловіком (жінкою),
соціальні практики,
соціальні категорії (етнічність, клас, стать, сексуальність, вік),
домінантні стереотипи,
батьківські ролі,
структурно-економічні фактори,
нетрадиційна сексуальна орієнтація,
публічна та приватна сфери,
привілейоване соціальне становище,
кращі перспективи кар'єрного зростання та заробітної плати,

ідентичність – tożsamość
надати право голосу – udzielić/przyznać prawo głosu
нерівноправне положення – sytuacja nierówności praw
основоположний – fundamentalny
особистість – osobowość
перша/друга «хвиля», фемінізму – pierwsza/druga fala feminizmu
подолання – przezwyciężenie
покласти край – położyć kres
постмодерне спрямування – nurt postmodernistyczny
прагнути до – dążyć
приниження – poniżenie
продовжувати – kontynuować
протистояти – przeciwstawiać się
розглядати – rozpatrywać
самоствердження – nabranie pewności siebie
світоглядна категорія – kategoria światopoglądowa
соціальна і економічна рівність – równość społeczna i ekonomiczna
соціальний рух за рівність прав – ruch społeczny na rzecz równych praw
соціокультурний розвиток – rozwój społeczno-kulturowy
стать – płeć
суспільний рух – ruch społeczny
тотожний – tożsamy
уявлення про світ – wyobrażenia o świecie
філософська концепція – koncepcja filozoficzna
фундаментальні цінності – podstawowe wartości
художній феномен – fenomen artystyczny

ПОСТАПОКАЛІПТИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Відзначимо, що гібридні війни та революції, техногенні екологічні катастрофи, безконтрольне використання природних ресурсів, боротьба за території та сфери політичних впливів, деформація морально-духовної сфери – характерні риси ХХ ст., які виявилися знаковими у формуванні посттравматичної апокаліптичної свідомості. Кінець другого тисячоліття позначився глобальною кризою, що охопила світ й спровокувала спроби мистецької інтерпретації наближення занепаду цивілізації, апокаліпсису як закономірного фіналу людського існування. Цьому передувала низка явищ, котрі торкнулися безпосередньо й України: наслідки аварії на ЧАЕС, розпад СРСР, труднощі у відновленні державності, необхідність подолання постколоніального стресового стану нації та інтелектуальної кризи, спричиненої деформацією основ історичного, духовного, ментального самоусвідомлення українців⁴.

Для української літератури постапокаліптики – відносно новий жанр. Проте, у 2018 році вийшла збірка малої прози під назвою «Українські постапокаліпсиси», до якої увійшло десятка два новел та оповідань, написані у жанрі постапокаліптики.

Основні риси жанру української постапокаліптики: пережитий жах «від кінця світу», зруйновані урбаністичні пейзажі, елементи біблійних пророцтв, імена персонажів відсутні або дуже специфічно замінені, лейтмотив пустоти як кінця цивілізації. Сутність сучасної

⁴ Кірячок М. *Візії апокаліпсису в українському постмодерному романі: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидат філологічних наук*. Житомир 2016. С.3.

постапокаліптики полягає у тому, щоб подолати «кінець світу», передати модель пережитого апокаліпсису. Українська апокаліптична сьогодні активно реалізується у жанрі роману. Образ людини у постапокаліптичному романі продовжує займати центральне місце. Суттєвим у такому творі є пейзаж, що урівнює природу й місто, але колористика не така яскрава, вона тьмяна, а природа втрачає яскраві барви, вона пригнічує реципієнта. Для візуалізації цього пейзажу використовують лексеми: «попіл», «пустеля» тощо. Наприклад, у романі Ю. Щербака «Час Великої Гри» сутність апокаліпсису полягає у перенаселенні та суспільній неорганізованості людства.

Жанровою особливістю постапокаліптичного роману, на думку Т. Бовсунівської, є монологічність, адже такий жанр не може бути діалогічним, бо в ньому немає співрозмовників, персонажі не ведуть діалоги, вони зайняті улаштуваннями свого повсякдення в умовах руйни⁵.

У романах Є. Пашковського «Щоденний жезл», О. Ульяненка «Сталінка», Г. Пагутяк «Смітник Господа нашого» дуже добре реалізується модель «апокаліпсису як пророцтва». Спільними для цих постапокаліптичних романів є: сприйняття сучасного світу як ери катастрофізму, християнський теїзм, високий рівень есхатологічного напруження, констатація тотального гріхопадіння людства та зумовлений цим пророчий пафос, заклик до відновлення традиційних цінностей і світоглядних орієнтирів нації.

⁵ Бовсунівська Т. *Жанрові модифікації сучасного роману: монографія*. Харків: Вид. Діса плюс, 2015. С. 56.

До постапокаліптичних сучасних українських романів нині відносять зокрема твір Анатолія Шкаріна «Ебола: шалений квест». Це роман про постапокаліпсис і любов до друзів та відчуття відповідальності за них. Події у романі розгортаються в Україні після Третьої світової війни, яка винищила планету ядерним бомбардуванням, і вижили тільки ті, хто заховався у підземних бункерах. Але радіація людям вже не загрожує, їх тепер вбиває страшний вірус, який мутував. У романі «Горизонти наших надій» Ел. Дрейка події відбуваються у 2084 році в Україні.

1. Прочитайте текст

Чорнобиль в українській літературі

Ліквідатори, переселенці, інваліди, дорослі й діти, навіть ті діти, які народилися після «аварії» – всі ці люди й досі п'ють гірку полинову чашу Чорнобиля. [...] Через п'ять років після Чорнобильської трагедії мешканці сумнозвісної «тридцятикілометрової зони» вперше відвідали могили своїх рідних, полишених у тій зоні. За десять років після аварії вперше почали з'являтися матеріали, які розкривали правду про те, як насправді все тоді було. За десять років був звільнений з тюрми Віктор Брюханов, колишній директор Чорнобильської АЕС, який сказав у пресі: «Істину ми не визнаємо». За п'ятнадцять років істину ми так і не знали. Хоч фактів оприлюднених стало значно більше, а людей, які могли б ще дещо додати, – значно менше, на жаль. Своєрідними літописцями чорнобильської трагедії стали українські письменники.

Творів на тему Чорнобиля відразу ж після аварії з'являлося немало. З одного боку, це була природна письменницька реакція на подію. У тодішньому Радянському Союзі, до якого належала Україна разом із Чорнобилем, вже майже про все було написано, партія оспівана, народ-будівник комунізму прославлений, історія до решти викривлена й показана в кривому дзеркалі соціалістичного реалізму. Тема Чорнобиля була надзвичайно свіжою, до того ж, трагічною, страшною, болючою. [...]

[...] Про причини аварії ніхто не знав, про наслідки – тим більше. Але письменники, акцентуючи у своїх свіжовидрукованих творах на загальновідомих фактах, повторюючи те, що було вже доступне й зі скупих газетних повідомлень, робили справді добру справу: вони своїми творами стверджували «біль і пам'ять». [...]

Не слід забувати і про те, що писати про катастрофу в час катастрофи у тодішній країні Суцільних кривих дзеркал було дуже непросто. Згадаймо, що саме повідомлення про аварію Рада міністрів СРСР опублікувала аж 28 квітня 1986 року. Дві доби злочинного мовчання продовжили муки чорнобильських смертників – не тих, кого на той час уже не було, а тих, хто ще не знав, що вже є смертником. Літератори про це сказали. Трохи згодом, правда, не відразу. [...] Про Чорнобиль майже всі писали з нерозумінням того, що сталося, але з інтуїтивним розумінням того, що сталося таки щось страшне. [...]

За: Чорнобиль в українській літературі. *Радіо Свобода* : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/874584.html> (дата звернення: 30.08.2021).

сумнозвісний – mający złą sławę, niesławny
переселенець – przesiedleniec
суцільний – całkowity, jednolity, ciągły, zupełny
злочинний – przestępczy
істина – prawda, istota
полиновий – piołunowy
оприлюднити – podać do wiadomości publicznej
своєрідний – swoisty
згадати – wspomnieć
продовжити – kontynuować/przedłużyć
згодом – różniej
викривити – wykrzywić, wypaczać, fałszować, zniekształcać

2. Допишіть лексику, яка необхідна для опису людей та географічно-просторової характеристики, пов'язаних із темою Чорнобильської катастрофи.

ліквідатори, переселенці, інваліди, Чорнобильська АЕС, Радянський Союз, зона

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....

3. Розшифруйте значення абревіатур.

АЕС –

.....
.....

СРСР –

.....
.....

4. На підставі тексту та власних знань допишіть, за поданим зразком, фрази для опису дій та ставлення до чорнобильської катастрофи наступних груп суспільства.

влада (партія) – злочинне мовчання,

.....
.....
.....

письменники/митці – оприлюднення правди,

.....
.....
.....

суспільство – нерозуміння ситуації,

.....
.....
.....

5. Поясніть, чому мовчання партії окреслюється в тексті «злочинним».

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. Допишіть антоніми до поданих слів:

- оприлюднити –
- злочинний –
- сумнозвісний –
- істина –

7. Хто такий «смертник», якими іншими словами можна його назвати.

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....

8. «Тема Чорнобиля була надзвичайно свіжою, до того ж, трагічною, страшною, болючою [...]». Допишіть за зразком додаткові слова для опису чорнобильської катастрофи.

прикметник	прислівник	іменник
трагічний	трагічно	трагедія
страшний	страшно	страх
болючий	боляче	біль

9. Поясніть, у чому полягає іронія в нижченаведеному фрагменті.

У тодішньому Радянському Союзі, до якого належала Україна разом із Чорнобилем, вже майже про все було написано, партія оспівана, народ-будівник комунізму прославлений [...].

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

10. Поясніть українською мовою, що означає вислів «показати у кривому дзеркалі».

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

11. Прочитайте текст.

Ми і Чорнобиль – протистояння реалізмів: західний прагматичний vs український поетичний

Текстів про Чорнобильську трагедію не бракує. Історики літератури одразу згадають працю Тамари Гундорової «Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн». Знавці історії літератури й сучасного літературного процесу – поему

Івана Драча «Чорнобильська мадонна», Бориса Олійника «Сім», роман Володимира Яворівського «Марія з полином у кінці століття», п'єсу Павла Ар'є «На початку і наприкінці часів» та інші твори. Дати появи цих творів різні, але показові: Олійник написав свою поему 1989-го року, Драч – 1988-го, Яворівський – у 1988-му, Гундорова – оприлюднила монографію в 2005-му.

Назагал – не так уже й багато як для української літератури. І не так швидко. [...] Однак відстань, якої потребує література на осмислення подій, завжди різна, як і стильова тональність, яку письменники обирають для опису певної події. [...] Про Чорнобиль мовчали з перших днів.[...]. Про Чорнобиль нам легше мовчати. Говорити – бракне слів.

Одна з причин цього – у тому, що будь-які прикрашання осипаються із теми Чорнобиля, як позлітка. [...] Отже, питома український поетичний реалізм аж ніяк не пасує до теми «Чорнобиль і ми». Потрібен просто реалізм чи неореалізм, або художньо-документальний тон оповіді, а може, навіть, й документально-художній. І це те, що зробила Світлана Алексієвич у «Чорнобильській молитві»: перетворила oral history – усну історію – на спосіб розповісти історію чорнобильських людей, днів, подій. [...]

За: Романенко Олена. Ми і Чорнобиль – протистояння реалізмів: західний прагматичний vs український поетичний. *ЛітАкцент*, 2019 р : веб-сайт. URL: <http://litakcent.com/2019/06/20/mi-i-chor-nobil-protistoyannya-realizmiv-zahidniy-pragmatichniy-vs-ukrayin-skih-poetichniy> (дата звернення: 30.08.2021).

показовий – wzorcowy, pokazowy

назагал – ogólnie, w sumie
відстань – odległość, dystans
осмислення – uświadomienie sobie, analiza
прикрашання – upiększenia, ozdoby
позлітка – rozłotka
питомо – właściwie (dla)

12. Що таке «стильова тональність, яку письменники обирають для опису певної події»? Які її складові елементи?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13. Обґрунтуйте правдивість думки, що «поетичний реалізм не пасує до теми «Чорнобиль». Потрібен просто реалізм чи неореалізм, або художньо-документальний тон оповіді, а може, навіть, й документально-художній».

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14. Допишіть за зразком слова та фрази, які описують взаємозв'язок між літературою та реальністю.

осмислення,
замовчування,

пояснення,

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

15. Прочитайте нижченаведений уривок тексту.

Слова, якими варто описувати трагічні чи драматичні події, – це один із виявів того, що західне літературознавство називає *trauma novel* – роман травми. Про що і як розповідає роман травми? Про травматичну подію, яка тривалий час залишається непроговореною або проговореною інакшими / неправдивими словами. Як? Через символізацію травми, завдяки психологічному письму, завдяки документальній точності сюжету, мінімальній вигадці й масштабності символічних узагальнень. Чи знайшлися ці слова в українській літературі? [...]

За: Романенко Олена. Ми і Чорнобиль – протистояння реалізмів: західний прагматичний vs український поетичний. *ЛітАкцент*, 2019 р : веб-сайт. URL: <http://litakcent.com/2019/06/20/mi-i-chor-nobil-protistoyannya-realizmiv-zahidniy-pragmatichniy-vs-ukrayin-skih-poetichniy> (дата звернення: 30.08.2021).

16. Охарактеризуйте за зразком нижченаведені літературні стилі.

Зразок: документальний стиль – відсутність вигадки, точність сюжету, повна відповідність реальності, переказ реальних подій

символічний стиль –

.....
.....
.....

психологічний стиль –

.....
.....
.....

реалістичний стиль –

.....
.....
.....

фантастичний стиль –

.....
.....
.....

17. Яка стильова тональність найчастіше використовується в постапокаліптичній прозі і чому?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

18. Прочитайте текст.

Czarnobyl i apokalipsa

Wiek XX przyniósł widmo apokalipsy w postaci katastrofy nuklearnej, wieszczącej możliwość zagłady totalnej, ostatecznego kresu. W życiu codziennym strach przed jądrową zagładą podsycano przez kilkadziesiąt lat poprzez doniesienia z frontów zimnej wojny. W kanonie nowoczesnej filozofii żywotny był nurt krytyczny wobec cywilizacji Zachodu (techniki, metafizyki), technologizacji, samouni-
cestwienia. Pytania o kres, koniec, zmierzch czy upadek nabrały szczególnego znaczenia w cieniu atomowego grzyba. Z tych katastroficznych nastrojów współczesności, w obliczu końca historii, kresu człowieka, zmierzchu cywilizacji i końca wielkich narracji, wyłania się dyskurs apokaliptyczny i nuklearny krytycyzm.

[...] Postmodernizm, silnie wiązany przez francuskiego filozofa Jaquesa Derridę z epoką nuklearną, zyskał na

gruncie kultury wschodnioeuropejskiej wyraźny odcień – (od)cień atomowego grzyba po wybuchu z 26 kwietnia 1986 roku. I na odwrót – dyskurs czarnobyłski wprowadza literatury Europy Wschodniej w ponowoczesność. W deridiańskim rozumieniu Czarnobyl stał się prefiguracją apokalipsy, możliwej katastrofy nuklearnej, a jednocześnie funkcjonuje jako symboliczny początek nowej epoki, przebudowy krajów Związku Radzieckiego.

W dyskursie humanistyki „Czarnobyl” zaczął funkcjonować jako słowo-symbol, a z awarią w jego elektrowni jądrowej związane jest powstawanie nowej świadomości i nowej literatury – „literatury czarnobyłskiej”. Ukraińska badaczka Tamara Hundorowa, mówiąc o literaturze, buduje oryginalną koncepcję ukraińskiego postmodernizmu opartą na metaforze „biblioteki poczarnobyłskiej”. Biblioteka postczarnobyłska Hundorowej to książka poświęcona wschodnioeuropejskiemu wariantowi postmodernizmu, sięgająca jednak dalej – będąca monografią tworzącą spójny obraz zjawiska, które odcisnęło piętno na całym pokoleniu twórców. [...] Jeżeli spojrzymy na ukraińską literaturę z perspektywy 1986 roku, czyniąc poczarnobyłską bibliotekę centralną metaforą procesu literackiego, wówczas zobaczymy całą mapę tekstów, dla których punktem odniesienia jest Czarnobyl. [...]

За: Boruszkowska Iwona. Mapowanie Apokalipsy – Pustka I Ślad Czarnobyłskiej Zony W Narracjach Poczarnobyłskich. *Po Czarnobylu : Miejsce Katastrofy w dyskursie współczesnej humanistyki* / edited by Iwona Boruszkowska, Katarzyna Glinianowicz, Aleksandra Grzemska and Paweł Krupa. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2017. S. 80–89. URL: <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/handle/item/51257> (дата звернення: 30.08.2021).

proces literacki – літературний процес
zmierzch cywilizacji – кінець цивілізації (занепад цивілізації)

zagłada nuklearna – ядерне знищення (винищення)

wojna jądrowa – ядерна війна

zimna wojna – холодна війна

katastrofa nuklearna – ядерна катастрофа

globalna katastrofa – глобальна катастрофа

widmo apokalipsy – привид апокаліпсису

totalna zagłada – тотальне знищення

wieszczyc – провіщати, пророкувати

samounicestwienie – самознищення

grzyb atomowy – атомний гриб

broń jądrowa – ядерна зброя

broń biologiczna – біологічна зброя

pandemia - пандемія

broń chemiczna – хімічна зброя

ponowoczesność – постмодерн

nurty filozoficzne – філософські напрями, течії

sztuczna inteligencja – штучний інтелект

rewolucja technologiczna – технологічна революція

rzeczywistość cyfrowa/wirtualna – віртуальна
реальність

zagłada ludzkości – загибель людства

wojna światowa – світова війна

systemy totalitarne – тоталітарні системи

19. На підставі тексту та власних знань коротко розкажіть, які причини виникнення постапокаліптичних тенденцій в літературі та культурі.

політика

.....
.....
.....
.....
.....
.....

філософія

.....
.....
.....
.....
.....
.....

наука

.....
.....
.....
.....
.....
.....

20. На підставі тексту коротко опишіть, як поєднується постмодернізм із постапокаліптикою на ґрунті української літератури.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

21. Прочитайте текст

Особливості та витоки постапокаліптичної літератури

Інтерес до глобальних цивілізаційних катастроф людства у літературі [...] все ще залишається у центрі уваги багатьох письменників початку XXI століття. Особливо гостро проблеми людства техногенного і гуманітарного характеру постали в контексті трагічного усвідомлення «кінця історії», що багатьма мислителями постсучасності оцінюється як закономірний на-

слідок поступу цивілізації, [...] погіршенням екологічної ситуації та можливими наслідками ядерної війни. Художня література не знаходиться осторонь таких грандіозних процесів. Виразно заявляє про себе новий специфічний жанр літератури – постапокаліптичний роман, у центрі якого – жахливі наслідки глобальних катаклізмів і катастроф людства. [...]

Апокаліптичний роман сьогодні літературознавці схиляються розглядати у розрізі двох основних піджанрів: власне апокаліптичного та постапокаліптичного. Твори, які написані в апокаліптичному ключі, розповідають про наближення катастрофи (потоп, епідемія, прихід нового льодовикового періоду). У постапокаліптичному піджанрі сюжет розгортається у світі, який уже зазнав глобальної катастрофи, і в центрі таких творів – трагедія цивілізації на тлі занепаду і навіть загибелі людства в результаті трагічних обставин і подій (падіння астероїда, вторгнення інопланетян, пандемія, ядерна катастрофа тощо). [...]

У зв'язку із загостренням терористичної загрози і ядерної небезпеки для людства сьогодні справедливо дослідники пишуть про те, що жанр постапокаліптичного роману посідає [...] важливе місце у літературі останніх років. [...]. Витоки постапокаліптики вбачають в антиутопії, дистопії, науковій фантастиці та фентезі.

Сьогодні важко чітко визначити послідовний комплекс типологічних характеристик постапокаліптичної літератури, але, принаймні, можна виокремити низку основних її типологічних рис: присутність у творі дивних фантазмагоричних, як правило, «жахливих» образів (принаймні таких, що викликають огиду або

страх); наявність [...] персонажів, які виявляються здатними на нелюдські злочини; у творах такого ґатунку прослідковуються трагічні символи та алегорії; заявляє про себе велика кількість «зашифрованих» метафор; в основі постапокаліптики – катаклізми, що зумовлюють драматичний кінець світу [...]. Сюжет такого роману, як правило, розгортається у майже безлюдному світі, що переживає наслідки глобальної катастрофи. Провідний мотив – загибель усього живого, героїв переслідує відчуття трагічної самотності і страху, у творах багато натуралістичних описів жахливих і навіть потворних післяядерних пейзажів, у тому числі й міських, де змальовуються зруйновані будинки, рештки важкої, напризволяще залишеної техніки і знарядь праці колишньої цивілізації.

За: Лімборська А. І. Постапокаліптичне майбутнє і доля цивілізації в контексті нової готики: роман "Дорога" Кормака Маккарті. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія: Філологічні науки. – 2018. № 1. С. 143–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduepf_2018_1_15 (дата звернення: 30.08.2021).

виклик – wyzwanie
постсучасність – ponowoczesność
провідний мотив – motyw przewodni
витоки – źródła (w przen.)
вбачати – upatrywać
сюжет розгортається – fabuła rozgrywa się
розглядати – rozpatrywać
схилятися – przychyłać się do czegoś/skłaniać się do czegoś

знаходиться (стояти) осторонь – stać z boku,
наслідок – skutek
закономірний – słuszny, uprawniony
залишити напризволяще – pozostawić na pastwę losu

22. На підставі тексту продовжіть речення (скористайтеся лексикою з тексту, але не цитуйте його).

Твори, які написані в апокаліптичному ключі

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

У творах, написаних в апокаліптичному ключі, присутні

.....

.....

.....

.....

.....

Постапокаліптична література

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

23. Які загрози для сучасного світу знаходять віддзеркалення в постапокаліптичній літературі?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Постапокаліптична література

24. Постапокаліптична проза – це піджанр літератури, який використовує своєрідні зображальні засоби. За поданим зразком допишіть характеристики елементів структури твору.

час	простір	герой	культура/ цивілізація	суспільство
майбутнє	зруйноване місто	усамітнення	знищення	ворожнеча
після катастрофи	підземелля	виживання	занепад	забуття

25. На підставі тексту та власних знань продовжіть за зразком жанрову характеристику постапокаліптичної літератури.

найпоширеніші теми – ядерна катастрофа

.....

.....

.....

.....

провідні мотиви – загибель людства,

.....

.....

.....

Постапокаліптична література

літературні витоки постапокаліптичного жанру –
антиутопія,

.....
.....
.....

зображальні засоби – *естетика жаху*,

.....
.....
.....

26. Сформулюйте визначення нижченаведених понять.

Зразок: закономірний, той що відбувається відповідно до законів природи або суспільства, зумовлений цими законами.

жанр –

.....
.....
.....
.....
.....

піджанр –

.....
.....
.....

.....
.....

сюжет –

.....
.....
.....
.....
.....

27. Прочитайте рецензію.

Постапокаліптика по-українськи: Огляд роману «Горизонти наших надій»

Для української літератури постапокаліптика – відносно новий жанр. Те саме можна сказати і про кіберпанк. Молодий письменник із Чернівців Ел. Дрейк вирішив поєднати ці два напрямки, до яких додав ще й наукову фантастику. В результаті 6-річної роботи світ побачив роман «Горизонти наших надій». [...]

Перші розділи автор опублікував на письменницькій інтернет-платформі Wattpad і в Facebook. У мережі твір здобув популярність, що допомогло йому стати друкованою книгою. [...] Титульна сторінка похмура, як і годиться для постапокаліпсису. Густі сірі хмари огорнули всю обкладинку. [...]

Надворі недалеко майбутнє – 2084 рік. Назріває війна між двома найсильнішими сторонами світу – Імперією та Юніоном. В Україні проживає звичайна сім'я,

якої, здавалося б, всесвітні проблеми не мають стосуватися. Однак, люди змушені виїхати закордон для безпеки. Крістіан, його батьки і брат потрапляють в Канаду. З цього і починається найцікавіше.

[...] Головний герой приєднується до наукового проєкту, в якому розробляють вірус безсмертя. Проєкт повинен допомагати людству, та натомість винищив майже все живе. Крістіан і його товариш Рей зрозуміли, що потрапили в серйозну аферу. Хлопці стали мішенню і для Імперії, і для Юніону. Перед ними виникає нове завдання – вижити.

Сюжет захоплює з перших сторінок. Динаміка подій приємно дивує. Автор не засиджується довго на одному місці. Однак читається роман важкувато. В книзі майже немає діалогів. Частково це можна пояснити тим, що ми читаємо щоденник. Всі події твору – це спогляди Крістіана і Рея. Конструктивні репліки – дійсно складне завдання, але в художній літературі з ним потрібно справлятися.

Тема твору [...] відноситься до проблем сьогодення. Це боротьба людей за владу, наукові відкриття і світове лідерство. Список можна продовжити штучним інтелектом, навколо якого ведеться багато дискусій. Постійне змагання між супердержавами рано чи пізно приведе до воєнного конфлікту. Звідси випливає ідея роману – віра. Коли чубляться гіганти, людям нічого не залишається, окрім як боротись за своє життя і до останнього вірити в перемогу. [...]

Тема, обрана Дрейком, не нова. Але вона актуальна, оскільки масштабні проблеми людства дедалі частіше виходять на перший план. Постапокаліптика під цим кутом зору ще не до кінця розкрита письменниками.

Зосередити сюжет можна на чому завгодно: вірус, ядерна війна, пандемія, глобальне потепління, штучний інтелект.

За: Завалко Сергій. Постапокаліптика по-українськи: Огляд роману «Горизонти наших надій», 2017. Друг читача : веб-сайт. URL: https://vsiknygy.net.ua/shcho_pochytaty/50603 (дата звернення: 30.08.2021).

як годиться – jak należy
огорнути – objąć/ogarnąć
назрівати – dojrzewać (tu w przenośni, zbliżyć się)
розробляти – opracowywać
безсмертя – nieśmiertelność
мішень – cel strzelniczy
чубитися – czubić się, wadzić się
масштаб – skala, rozmiar (zjawiska)
справитися – poradzić sobie

28. На підставі знань із попередніх текстів, напишіть, які жанрові особливості вказують на те, що рецензований роман належить до постапокаліптики.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Постапокаліптична література

.....
.....
.....
.....
.....
.....

29. Поясніть, що означає фраза «автор не засиджується довго на одному місці», якого елемента структури твору вона стосується?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

30. Яке забарвлення має речення «конструктивні репліки – це дійсно складне завдання, але в художній літературі з ним потрібно справлятися»:

- а) негативне
- б) нейтральне
- в) позитивне

Чого стосується це речення?

.....
.....
.....

31. Як в рецензії оцінюється вибір автором тематики твору?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

32. Висловіть ваше ставлення до постапокаліптичної літератури, беручи до уваги її актуальність, жанрові особливості тощо.

СЛОВНИЧОК

антиутопія –antyutopia

витоки – źródła (w przen.)

віддзеркалення – odzwierciedlenie

Постапокаліптична література

віртуальна реальність – rzeczywistość cyfrowa/wirtualna
глобальна катастрофа – globalna katastrofa
естетика жаху – estetyka potworności
жанр – gatunek
загибель людства – zagłada ludzkości
зображальні засоби – środki obrazowania
кіберпанк – cyberpunk
кінець цивілізації (занепад цивілізації) – zmierzch cywilizacji
літературний процес – proces literacki
літературні витoki – źródła literackie
постапокаліптична література – literatura postapokaliptyczna
постсучасність – ponowoczesność
привид апокаліпсису – widmo apokalipsy
провідний мотив – motyw przewodni
розглядати – rozpatrywać
сюжет розгортається – fabuła rozgrywa się
технологічна революція – rewolucja technologiczna
тотальне знищення – totalna zagłada
філософські напрями, течії – nurty filozoficzne
штучний інтелект – sztuczna inteligencja
ядерна війна – wojna jądrowa
ядерна катастрофа – katastrofa nuklearna
ядерне знищення (винищення) – zagłada nuklearna

ПОЕЗІЯ

Якщо вести мову про сучасну українську поезію, то десь з 80-х років відбулося вивільнення її з-під влади заданої тематики, ієрархії жанрів (коли інтимний вірш вважався менш вартим, ніж громадянський), загально-прийнятих ідей. Відбулося повернення поезії до власне мистецької сутності, котра базується на певних естетичних критеріях, передбачає творчу свободу особистості, відповідає певним духовним покликам.

У поезії 80-90-х років відзначається дивовижне стильове розмаїття, аналоги якого можна знайти хіба що у 20-х роках ХХ ст. На думку критика В. Моренця, в українській поезії цього періоду можна виокремити три головні стильові напрямки: традиційний, модерний (постмодерний) та авангардний.

Означення «традиційний» необов'язково означає реалістичний. Це переважно філософсько-медитативна, сповідальна поезія, в основі якої лежить пережитий досвід автора. Увага поетів зосереджена переважно на моральноетичних, соціально-політичних, духовних проблемах людства. Поезія наповнена культурно-історичними реаліями і символами. У такій поезії відлунює поетичний досвід ХІХ-ХХ ст. з традиційним поділом на громадянську, любовну, пейзажну та філософську лірику, з традиційними строфами, розмірами. Це переважно ямбічна поезія з ощадливою метафорикою.

Усередині традиційного напрямку дослідники виділяють фольклорну, сповідальну, імпресіоністичну та ін. течії. Найцікавішими і найвідомішими представ-

никами традиційної лірики є Ліна Костенко, Ірина Жиленко, Дмитро Павличко, Борис Олійник. Варто зазначити, що традиційна поезія не є прерогативою старших поетів, вона не залежить від віку і літературного стажу автора. Серед молодших представників традиційної (сповідальної) поезії можна назвати таких «дев'ятдесятників», як: Маріанна Кіяновська, Віктор Виноградов, Ігор Павлюк, Роман Скиба, Поліна Галенко, Ірина Завальнюк, Олег Короташ, Ольга Курчатова.

Особливо цікавим є модерний напрям. Модерний (постмодерний) напрям у поезії має такі особливості: герметичність (закритість, зашифрованість), асоціативність, метафоричність, тяжіння до вільних віршованих форм, ігнорування суспільно-політичними, соціальними критеріями, інтенсивний пошук нових художніх форм. Ця поезія важко сприймається, розрахована на рафінованого, освіченого, вдумливого читача. Хронологічно постмодерні тенденції пов'язані з творчістю представників нью-йоркської школи поезії (Б.Рубчака, Ю.Тарнавського, Е.Андієвської), творчістю деяких шістдесятників (І.Драча, М.Вінграновського, В.Стуса), а пізніше з творчістю поетів КШП (Василя Голобородька, Віктора Кордуна, Миколи Воробйова, Михайла Григоріва, Івана Семененка, Валерія Іллі), більшість з яких активно друкуються і сьогодні. До цього напрямку відносять і творчість «вісімдесятників» Василя Герасим'юка, Ігоря Римарука та Івана Малковича, поезія яких зорієнтована на інтелектуально-психологічне осмислення дійсності. Цих поетів

об'єднує не тільки приналежність до одного покоління та гуцульське походження, а й утаємничений стиль письма.

Авангардний напрямок поезії 80-90-х років ХХ ст. характеризується тим, що його представники виступають проти закостенілих форм радянської поезії, агресивність щодо традиції, епатажність, їдка іронія, гротеск, культивування сміхової традиції, подача поезії як гри, шоу, карнавалу, експериментаторство. Авангардною є поезія угруповання «Бу-БаБу» (Юрій Андрухович, Олександр Ірванець, Віктор Неборак); угруповання «Пропала грамота» (Юрко Позаяк, Семен Либонь, Віктор Недоступ); угруповання «ЛуГоСад» (Іван Лучук, Назар Гончар, Роман Садловський); «Червона Фіра» (Сергій Жадан, Роман Мельників).

І насамкінець про жанрову природу сучасної української поезії 20-30 –х років ХХІ століття. Жанрова система сучасної лірики має багатошарову структуру, у центрі якої – ліричні моделі вірша, мініатюри, циклу / поеми, на які можуть накладатися збережені елементи жанроформ минулих епох, інших видів мистецтв, літературних традицій, що узгоджується з тенденцією до виразу авторської індивідуальності і зберігає за жанром його світомоделюючу та комунікативну функції. У сучасній українській ліриці сонет не є популярним жанром, хоча у творчості деяких сучасних письменників він культивується.

1. Прочитайте текст. Випишіть із тексту лексику, пов'язану з літературним процесом.

Слід звернути увагу на розмаїття форм української поезії, яке почали культивувати в Шевченкові часи та після нього, але особливого розвитку воно набуло вже в ХХ ст. і має розвиток також у подальшому. Особливе місце в цьому поступі належить Івану Франку, який був безперечним новатором в українському віршуванні. Це новаторство чітко визначив Борис Бунчук: «Він увів в українську поезію значну кількість нових форм, які почерпнув зі світової літературної скарбниці або винайшов сам. Поет "прищепив" українській літературі силабо-тонічні відповідники давньоіндійської, арабо-перської та античної ритміки (шльока, рубаї, алкеєва строфа, ямбічний триметр). Він запровадив найрізноманітніші види монометричних та різнометричних різностоповиків, дав нові зразки строфіки й римування, привніс нову якість у кінцеві та внутрішні рими. Нові форми, які вводив І. Франко у вітчизняну літературу, відповідали його естетичним уподобанням. Поет-експериментатор тяжів до класичної унормованості вірша, тому розхитані форми використовував рідко. Чимало випробуваних ним ритмічних конструкцій залишилися невідомими сучасникам». Поява нових для української поезії віршових форм у І. Франка, на думку Б. Бунчука, часто пов'язана з його перекладацькою практикою: «... "мінливі ритми" "Путі життя" та "Пісні сироти" з'являються після перекладу Гетевих "вільних ритмів", як і елегантний дистих "Епіграматів і ксеній", врегульовані дольники – після перекладів з Г. Гайне. Силаботонічний відповідник ямбічного триметра теж уперше апробований у перекладах з К. Ф. Майєра, переспіви давньоіндійського епосу передували появі оригінального твору на основі форми "шльока". В інших випадках І. Франко безпосередньо використовує ту чи іншу форму, запозичену

3. На основі тексту і власних знань поясніть, чому будова вірша є важливою складовою поезії. Використайте подані слова і словосполучення:

основи версифікації, змістовий рівень, формальний рівень, організація тексту, строфа, наголос, версифікація, авторські помітки.

Леся Українка цікавилася основами версифікації, а їх знання вважала неодмінною умовою поетичної майстерності. Так, у листі до М. Драгоманова з Колодяжного від 3(15).ІІІ.1892 авторка писала: «На мою думку, то в нас тільки тепер дехто починає вчитися версифікації, а більшість то й досі не признає її, а йде за правилами: „не налагай оков на вдохновеньє!” та „аби душа щира!”. Я знаю одного поета, що склав собі афоризм: «гарна рифма – погибель для ідеї!»; треба сказати, він тримається вірно свого афоризму, вже чи по волі, чи по неволі, – хто його зна. Що ж до мене, то я тільки генієві можу простити кепсько збудований вірш, та й то не завжди. Українським же поетам слід би на який час заборонити писати національно-патріотичні вірші, то може б вони скоріше версифікації вивчилися примушені до того лірикою та перекладами, а то тепер вони найбільше надіються на патріотизм своїх читців, а не на власну рифму та розмір» (Українка, Листи: 1876-1897 172).

За: Кицан Олена. Історія одного тексту Лесі Українки: «Поет під час облоги». *Лінгвостилістичні студії/* Донецький національний ун-т ім. В. Стуса. 2020. Вип. 13. С. 54-55.

.....

.....

.....

.....

4. Ознайомтеся з поезіями Павла Тичини і прокоментуйте зауваги автора статті до кожного вірша. Чи погоджуєтеся ви з ними?

П'ять Тичин (сьогодні – 120 років з дня народження поета).

З нагоди ювілею найбільш, напевно, еталонного «українського радянського» поета "Історична Правда" пропонує вам кілька невеличких віршів Павла Тичини – від націоналістичного «Золотого Гомону» до брежнєвського «О Космосе...».

23 січня 1891 року в Бобровицькому районі Чернігівщини народився Павло Григорович Тичина. Геніальний майстер пішов на тотальну співпрацю з радянською владою сталінського зразка, фактично ставши народним поетом УРСР і обличчям «української радянської літератури».

Більшість школярів 1980-1990-их знала напам'ять «Біля церкви на Майдані спить Тичина в чемодані» і «Краще з'їсти кирпичину, ніж читать Павла Тичину». Що, звичайно, не робить Павла Григоровича меншим генієм. [...]

1920. НАЙВИЩА СИЛА – зворушливий гуманістичний заклик людини, втомленої від безкінечної взаємної різанини довкола.

- Одягайся на розстріл! – крикнув хтось і постукав у двері.

Я прокинувся. Вітер розчинив вікно. Зеленіло й добрішало небо. А над усім містом величезний рояль грав...

І зрозумів я – настав Великдень.

АНТИСТРОФА

Я ніколи не покохаю жінку, котрій бракує слуху.

Молюсь не самому Духу – та й не Матерії.

До речі: соціалізм ніякими гарматами не встановити.

Зі збірки *"Замість сонетів і октав" (1920)*

1933. ПАРТІЯ ВЕДЕ – повна капітуляція митця перед тоталітаризмом. Проголошена в головній газеті СРСР в один із найстрашніших для України років.

Та нехай собі як знають
божеволіють, конають, —
нам своє робить:
всіх панів до 'дної ями,
буржуїв за буржуями
будем, будем бить!
будем, будем бить!

Адже це уже не дивно,
що ми твердо, супротивно,
владно устаєм.
Ми йдемо походом гідним, —
всім пригнобленим і бідним
руку подаєм!
руку подаєм!

Оживляєм гори, води,
вибудовуєм заводи,
ростемо ж ми, гей! —
До пустель, каналу й річки
наші славні п'ятирічки —
мовби до дітей,
до своїх дітей.

Наша Армія Червона
стереже свого кордона,
а в повітрі флот, —
Він і б'є, і сіє, й носить,
він Республіку підносить
до нових висот!
до нових висот!

Проти мурів, проти молу
в нас бадьорість комсомолу —
ще й підмога йде:
збільшовиченої ери
піонери, піонери —
партія веде.
партія веде.

[...]

Зі збірки "Партія веде" (1934)

Вперше надруковано мовою оригіналу в газеті "Правда" за 21 листопада 1933 року

За: URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/4d3c4f40991f1/>
(дата звернення: 10.01.2022).

Антистрофа – (грец. *αντιστροφή* – поворот назад) в античній хоровій ліриці парна строфа, що за своєю метричною структурою відповідала непарній. Поділ на строфи та антистрофи не часто спостерігається в українській поезії, тому особливою подією слід вважати збірку П. Тичини «Замість сонетів і октав», композиційно розбудовану за принципом строфи та антистрофи.

5. Додайте до кожної наведеної характеристики про вірш власну, зокрема про поетичну майстерність автора або ідею та смислове наповнення вірша. За бажанням виокремте поетичні тропи (епітети, метафори, іронію, гіперболу, порівняння тощо).

1920. НАЙВИЩА СИЛА

.....

.....

.....

.....

.....

1933. ПАРТІЯ ВЕДЕ

.....

.....

.....

.....

.....

6. 3. Знайдіть у віршах П. Тичини синоніми до наступних слів:

Убиратися, наряджатися, чепуритися –

.....

Пробуджуватися, просинатися –

.....

Лагідніти, ласкавішати, ставати ліпшим –

.....

Надходити, приходити –

.....

Не вистачати –

.....

Навіженіти, шаленіти, навісніти –

.....

Мучитися, страждати, знемагати (від ран) –

.....

Достойний, належний, шановний –

.....

Безправний, приголомшений, пригнічений –

.....

Воскрешати –

.....

Споруджувати, ставити, мурувати –

.....

7. *Що вам знайома про рух шістдесятників? Які імена ви знаєте? Ознайомтеся з нижченаведеним текстом і додайте свої думки до висловлених авторами.*

Ельзара Галімова

Студентка Школи журналістики Українського католицького університету, магістр філології Києво-Могилянської академії.

Зафіксувати, щоб не забути: як осмислювати шістдесятників

Сьогодні в Україні мало хто уявляє, як це – говорити пошепки у власній квартирі, не мати можливості вільно висловлювати свої погляди, а за власну думку опинитися у таборах. Лише сорок років тому атмосфера страху і відсутності свободи слова була звичним явищем у тодішньому Радянському союзі. Тільки невеликі групи інтелектуалів не боялися обстоювати свою позицію, за що відбували довгі терміни ув'язнення.

Ростислав Семків

Літературознавець, лектор, перекладач, директор видавництва «Смолоскип», доцент Національного університету «Києво-Могилянська Академія», член Комітету з Національної премії ім. Шевченка.

Я би хотів бути трохи оптимістичнішим у двох моментах. З одного боку, ми ризикнули видавати дослідження, які стосуються дисидентського руху, і ми думаємо, що потроху-потроху це також варто рухати. Але більшість того, що друкує «Смолоскип» – це мемуаристика, і це велика кількість різнопланових видань: і спогади генерала Петра Григоренка, спогади Ірини Жиленко, Світлани Кіриченко і її спогади окремо про Василя Стуса «Сад піднебесний», спогади про Аллу Горську, про Ніну Марченко, про маму Василя Симоненка.

Звісно, найважливіше для нас – зберегти цей корпус мемуаристики, бо це свідчення з перших вуст і це цілий материк поглядів на те, що відбувалось у той час. Це можливість не лише мати якусь інформацію (бо зрозуміло, що історична інформація може і в інший спосіб приходити до читачів), але це так само спосіб осягнути атмосферу і ауру того часу, яка дає змогу краще зрозуміти мотивацію.

Насправді дисидентський рух з точки зору людей, які працювали в цій епосі, виглядає дивним. Це якась невелика жменька людей, яка думає інакше і настільки вперта у тому своєму думанні, що не боїться іти на колосальні жертви для того, щоби відстоювати свою точку зору. Зрозуміло, що в той час, коли спільнота більш-менш ліберальна, уявлення про виклик, який постає перед такими людьми, віддаляється, і сила вчинків, на які вони здатні, стає менш зрозумілою. Бо немає цієї ситуації тотального тиску і переслідування. Історії про те, що вдома не можна перемовлятися, чи на якій друкарській машинці ти б не передруковував текст, відповідні органи будуть знати, на якій

саме машинці це було зроблено. Тому «Смолоскип» намагається привернути увагу до цього феномену [...].

За: URL: <https://chytomo.com/zafiksuvaty-shchob-ne-zabuty-iaak-osmysliuvaty-shistdesiatnykiv/> (дата звернення: 10.01.2022)

8. Що ви знаєте про поета-шістдесятника Василя Стуса? Прочитайте наступний текст, самостійно знайдіть і прочитайте 5 віршів поета. Висловіть і запишіть свої враження.

6 січня 1938 року народився Василь Стус. Він – символ непохитності переконань: за захист української мови і культури та боротьбу за права людини радянська влада двічі засуджувала поета. А його смерть у таборі для політв'язнів досі залишається нерозгаданою таємницею. Ми зібрали 6 фактів про поета-борця, які досі вражають.

Робив промо української мови, коли це ще не було трендом.

Усім відомо, що Василь Стус був учителем. Після закінчення педагогічного інституту в місті Сталіно (тепер Донецьк) та служби в армії він викладав українську мову та літературу в Горлівці. Радянська влада вважала українську мову «неперспективною» і всіляко витісняла її зі шкільної програми. Батьки учнів нерідко писали заяви на звільнення своїх дітей від вивчення української. Тож Василь Стус намагався зробити свої уроки цікавими та привабливими, використовуючи те, що ми зараз називаємо сторітелінгом: він розповідав дітям історії з української минувшини та читав власні поезії. Так учні принаймні чули українську мову і не втрачали інтерес до неї.

Захищав політичних в'язнів [...]

Протестував проти знищення української культури

За три дні до першого арешту 12 січня 1972 року Василь Стус разом із друзями-письменниками ходили рідвяним вертепом у Львові. Так молодь із Києва та Львова протестувала проти політики заборони українських національних традицій. Зібрані гроші (250 рублів) колядники планували передати для допомоги політв'язням та їхнім рідним. Щойно Василь Стус повернувся до Києва, як його та ще 18 учасників коляди заарештували – згодом історики називатимуть цю подію «Арештована коляда». Під час обшуку в Стуса вилучили понад 500 оригінальних віршів, десятки статей, переклади поезії – загалом, усі праці, що він писав упродовж 15 років.

Навчився жити і плідно працювати у повній ізоляції

Із 47 років життя 13 Василь Стус провів у слідчих ізоляторах, камерах-одиночках, карцерах та на каторжній роботі. Коли Стуса заарештували вдруге у 1980 році, його засудили до 10 років примусових робіт та 5 років заслання. 5 із цих 15 років він не мав жодного побачення з рідними: за різні «провини» йому заборонили візити дружини, сестри, сина. Попри це поет не припиняв писати, навіть у багаторічній ізоляції.

Писав таборові «блоги»

Останні тексти поета – це таборові «блоги» (так їх називає автор книжки «Справа Василя Стуса» історик Вахтанг Кіпіані). Це роздуми Стуса про життя та історії людей, які разом із ним відбували покарання. Щоб приховати ці тексти від наглядачів табору, Стус писав

їх дрібнесеньким почерком на тонких смужках технічного паперу. Ці 16 нотаток не мали шансів побачити світ, якби не дружина литовського політв'язня Баліса Гаяускаса Ірена. Вона на собі вивезла тексти Стуса на свободу. Згодом їх видали під назвою «З таборового зошита».

Навчав і виховував сина дистанційно

Через арешти Стус був поруч із сином лише в його ранньому дитинстві та 9 місяців між першим і другим ув'язненням. Дмитро був 14-річним підлітком, коли батька вдруге засудили 15 травня 1980 року. Тоді, згадує Дмитро Стус, він поздавав борги з російської літератури у школі і збирався йти на футбол, але вдома вже був обшук. Того дня вони з батьком бачилися востаннє. Але Василь Стус займався вихованням сина через листи: радив, що читати, пропонував поміркувати над певними творами, надсилав переклади поезій, давав настанови. Ось кілька з них:

«Ти повинен мати міцне тіло. Для цього тобі потрібно: розвивати ноги (вони в Тебе слабкі), виправляти поставу (Ти горбишся). Допомогати мамі в домашній роботі».

«Вчи англійську мову – разів у 5 вивчай більше слів, ніж дають у школі».

«Візьми собі за правило: завше бути справедливим, спокійним, розважливим, мужнім».

«Буває часто: людина знає бозна-скільки, але розмовляти з нею вкрай нудно, бо вона нічого не тямить розповісти цікаво: в неї нема свого стержня, хребта, до

якого кріпиться вся кісткова система. Тобто, така людина не має самої себе (все інше – телевизор, машину, дачу, штани, професію – має!)».

«Не знаю, чи є в Тебе дівчина. Коли є (чи – коли буде) – намагайся, щоб вона була вища за Тебе. Тобто, щоб Ти дотягався до неї, а не опускався. Коли ж вона надто земна, то вигай її – небесною, і вона стане небесніти. Але краще, щоб у неї було і землі, і неба. Дівчина має надати Тобі змогу – кращати, а не гіршати».

За: Кисельова Катерина. URL: <https://osvitoria.media/experience/6-faktiv-pro-stusa-yaki-dovodyat-shho-vin-nadzvyhajno-suchasnyj/>
(дата звернення: 10.01.2022)

9. *Що би ви написали своєму синові, якби не мали змоги його виховувати? Дайте п'ять порад.*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....
.....
.....

10. Перекладіть речення польською мовою. Випишіть терміни пов'язані з поетикою вірша.

1. Ліричним героєм називається специфічний розповідач, в особі якого знаходить свій вияв підкреслена співвіднесеність з авторським «я», що стало простежується в межах відносно значної групи ліричних творів певного тематичного циклу, біографічного періоду або й творчості окремих поетів загалом.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. У системі образів ліричного твору постать ліричного героя посідає особливе місце, відрізняючись, з одного боку, як від звичайних, подібних до прозаїчних, об'єктивованих персонажів, окреслених з більшою чи меншою конкретно-чуттєвою певністю, так, з іншого боку, – від неперсоніфікованих розповідачів – носіїв *іншої*, не обов'язково протиставленої, але все ж відмінної чи, точніше, такої, що не має інтимних зв'язків з авторською, свідомості.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Ліричний герой – це непряме біографічне відображення авторського «я». Внутрішнє, глибоко особистісне «я» поета немовби відокремлює від себе «двійника», який втілюється, «матеріалізується» в особі ліричного героя.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Ліричний герой, таким чином, – це та поетизована суть авторського «я», котра найповніше відповідає його естетичному ідеалові, той літературний характер і та поетична біографія, яку художньо конструює автор для своїх читачів.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

За: Галич Олександр. Ліричний герой - Система образів художнього твору – структура і елементи внутрішньої форми художнього твору – літературно-художня творчість. URL: <https://ukrlit.net/info/theory/59.html>

11. Порозмовляйте про співвідношення ліричного «я» та автора вірша. Чи вам близька позиція, відповідно до якої повне ототожнення «я» ліричного та автора є наївним, чи інша, за якою ліричне «я» – це своєрідний «двійник» автора? Думки запишіть.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. Допишіть пов'язані з поезією терміни, дефініції та переклад українською мовою. Доповніть таблицю власними термінами.

Термін	Дефініція	Польський переклад терміна
Версифікація (віршування)	Система організації поетичної віршованої мови	Wersyfikacja
	Один із трьох родів літератури, поряд із епосом і	

Поезія

	драмою, в якому з особливою виразністю виявляється емоційне ставлення автора до зображуваного	
		Рум
Верлібр		
	Повторюване у вірші поєднання кількох віршових рядків, пов'язаних між собою певною системою рим та інтонацією	
Ліричний герой		
		Sonet

Поезія

Ямб		
Апострофа		
	<p>Художній прийом у літературі та мистецтві, заснований на надмірному перебільшенні або применшенні зображуваного, на поєднанні різких контрастів, сполученні реального з фантастичним, трагічного з комічним, а також твір літератури чи мистецтва, що використовує цей прийом.</p>	

За: Дефініції за: URL: <http://sum.in.ua/s/apostrof>

13. Прочитайте фрагмент інтерв'ю Михайлини Коцюбинської, яке записав Євген Захаров (математик, співголова Харківської правозахисної групи, голова правління Української гельсінської спілки з прав людини). Вставте дієслова у правильній формі.

Михайлина Коцюбинська – українська літературознавиця, перекладачка, активна учасниця руху шістдесятників. Племянниця класика української літератури Михайла Коцюбинського (донька його молодшого брата Хоми).

Михайлина Хомівна (відповідає / розповідає / оповідає) на запитання про епізод, що став переломним для дисидентського руху. Під час прем'єри стрічки С. Параджанова «Тіні забутих предків» у кінотеатрі «Україна» 4 вересня 1965 року (пронеслися / прозвучали / прокричали) слова «Хто проти тиранії – встаньте!». Учасники прем'єри фільму (згадують / думають / висловлюють припущення), що не домовлялися про акцію протесту, але коли Іван Дзюба зі сцени кінотеатру (сказав / прошепотів / промовчав) про масові арешти української інтелігенції (зчинився / організувався / відбувся) спонтанний акт протесту. У залі одразу (прибули / знайшлися / з'явилися) працівники служби безпеки і (налякали / арештували / налякали) багатьох глядачів, Стуса (відрахували / зарахували / вирахували) з аспірантури.

Є. З.: Скажіть, будь ласка, от різні люди різне (розповідають / вигадують / висувають припущення) про цей епізод у кінотеатрі «Україна» – хто все-таки

особисто (**гаркнув / прожебонів / крикнув**): «Хто проти тиранії – встаньте!»?

М.К.: Це абсолютно точно – Чорновіл. А Стус уже просто (**підрахував / підтримав / підлаштувався**). Я (**пам'ятаю / думаю / заперечую**), де він стояв, як він це говорив. Це вже така сконцентрована акція його мислення, а у Стуса (**прийшов / був / накипів**) вилив емоцій, і він увесь (**тремтів / сидів / стояв**) буквально.

Є. З.: Цікава ще така річ: він це зробив, так би мовити...

М.К.: Відрухово, я так думаю.

Є. З.: Він це не задумував і не обговорював – просто спонтанно?

М.К.: Це відрухово.

Є. З.: Я маю на увазі саме Чорновіла.

М.К.: Думаю, це відрухово, бо інакше важко було. Я ж (**пам'ятаю / думаю / змальовую**), як усе це обговорювалось. (**Обговорювалися / Описувалися / Отримувалися**) кандидатури, хто зробить, хто виступить. Я навіть пам'ятаю, що на якійсь відчайдушній хвилі, оскільки Іван сидів, то навіть я пропонувала себе, що я скажу. Але мене (**відкинули / заохотили / підтримали**), тому що я була сама з малою дитиною. І моя кандидатура відразу (**сподобалася / відпала / пройшла**). І взагалі це було не найкраще.

Є. З.: І тоді (**висунули кандидатуру / вчинили / вирішили**), що Дзюба? Дзюба, мабуть, був найкращий оратор?

М.К.: Так, вирішили, що Дзюба, він був найкращий оратор і мав уже якусь підготовку, так би мовити. А тоді це сталося якоюсь мірою спонтанно – і заклик, і те, що встали.

Є. З.: І після того Вас (**зарахували / виключили / попросили**) з партії?

М.К.: Після того кожного почали ось так пальцем водити. Дуже багато (**зраділи / зламалися / знехтували**), дехто не зламався, але життя було поламане практично у всіх, хто (**сів / встав / подумав**).

Є. З.: А скільки (**встало / було / сиділо**) тоді людей?

М.К.: Я думаю, чоловік сто – це все-таки досить багато. Може, звичайно, серед них було кілька сторонніх. Від мене власне що (**виштовхували / випитували / вимагали**)? Тільки одне речення: «От ви знаєте, пробачте – не подумала і встала». І більше ніяких подробиць. А я замість того почала (**дертися на стінку / сміятися / плакати**), і оце почалася моя дисидентська кар'єра саме з цього.

За: URL:

<https://www.istpravda.com.ua/articles/2021/12/27/160705/>
(дата звернення: 17.01.2022)

13. Випишіть фемінітиви з тексту.

.....
.....

Утворіть фемінітиви від наступних слів

Верстальник –

Бойко –

Кравець –

Лемко –

Майстер –

Митець –

Плавець –

Поет –

Продавець –

14. Як ви гадаєте, чому влада боялася цієї жменьки людей? Цієї «малесенької шопти», як її називає Василь Стус у своєму вірші на смерть художниці Алли Горської, по-звірячому вбитої при загадкових обставинах у 1970 році?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15. Випишіть прислівник із завдання до попередньої вправи

Напишіть інші аналогічні прислівники відповідно до правила (окремо, разом чи через дефіс).

По справедливому
По перше
По батьківському
По батькові
По моєму
По́ ночі
По нашому
По друге
По обіді
По суті
По трете
По щирості
По вік

16. На основі тексту і власних знань поясніть, яка роль читача в рецепції сучасної поезії?

Сьогодні з'явилася велика свобода у виборі засобів візуальної організації тексту, роль яких у структурі вірша автор навіть зрідка коментує, тим самим відстоюючи правомірність своєї точки зору і аргументуючи вибір саме цих засобів. Марія Шунь – українська поетеса, яка наразі проживає у Нью Йорку, а тому її творчість увібрала в себе новаторські пошуки та експерименти двох культур. Поезію авторки можна назвати одним великим гіпертекстом, характерні риси якого проявляються у створенні деякої конструкції з виділеними елементами (якими можуть бути окремі слова, фрази, букви і навіть розділові знаки). Вірші М. Шунь призначені для високоерудованого читача, це

елітарна поезія. Основний текст містить посилання, що звертають увагу реципієнта на примітки, переклади, коментарі тощо. При цьому читач сам вільний вибирати метод прочитання: він може вивчати лише основний текст, не звертаючись до коментарів, а може шукати роз'яснення внизу сторінки чи після вірша. Назва збірки М. Шунь «Біяс» є калькою з англійської мови, що означає – центр притягання, настроювання на щось; ухил у бік чогось. У збірці натрапляємо на велику кількість нових слів, утворених шляхом словоскладання, афіксації й конверсії як найбільш розповсюджених способів словотворення, а також завдяки різноманітним скороченням (усічення, телескопії, абрєвіатури, акроніми).

Творчість М. Шунь становить симбіоз двох культур, двох мов, які плавно перетікають одна в одну. Зрідка авторка подає тлумачення того чи того слова на зразок примітки, але частіше читач мусить сам розгадати віршований «message» поетеси. Іншомовні вкраплення примушують віршований текст звучати різними головами та інтонаціями, утворюючи ребус підвищеної складності. Поезія М. Шунь – чи не найскладніша жіноча (і не тільки) поезія в сучасній літературі. Тут не йде мова про відкрити, легкодоступну насолоду, яка приходить відразу після прочитання вірша. Читач має бути ерудований, готовий до образів підвищеної складності, двомовності, інтертекстуальності, мовної гри слів.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

СЛОВНИЧОК

Апострофа – apostrofa

Версифікація – wersyfikacja

Відлига – odwilż

Відстоювати свою точку зору – bronić swojego punktu
widzenia

Віршування – wersyfikacja

Рима – rym

Дертися на стінку – *fraz.* zachowywać się niespokojnie,
broniąc pewnej pozycji, tutaj – próbować oprzeć się
systemowi

Елегія – elegia

Заклик – apel

Засудити поета – potępić, osądzić, skazać poetę

Ліричний герой – bohater liryczny

Минувшина – *poet.* przeszłość

Непохитність переконань – niezłomność przekonań

Обстоювати свою позицію – bronić swojej pozycji

Привернути увагу – przyciągnąć uwagę

Ритміка – rytmika

Силобо-тонічний - sylabotoniczny

Поезія

Сонет – sonet

Строфа – strofa

Строфіка – strofika

Супротивно – *poet. przeciwnie*

Ямб – jamb

СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА ДРАМАТУРГІЯ

У 2020 році на Фестивалі сучасної драми, що проходив у Києві в рамках фінального етапу Лабораторії драматургії, відбувся круглий стіл «Сучасна драма в українському театрі», під час якого було обговорено важливі питання. Навіщо театру брати до репертуару драми сучасних авторів? Про що сьогодні пише сучасний драматург? Як просувати сучасну драму? Коло цих проблем, насправді, є дуже актуальним для сучасного українського театру. І тут Національна спілка театральних діячів України орієнтується на німецький досвід просування сучасної драматургії. Театральні діячі розуміють, що впровадження сучасної драми до театральних постанов повинно носити процесуальний характер, а не окремі проекти. За оцінками театральних критиків сьогодні в Україні у державних театрах лише 40% репертуару – це сучасна українська драма.

Відзначимо, що сучасна українська драматургія поступово позбувається класичних еталонів типу: «гарно зроблена п'єса» й формує власні канони та впригол наближається до документального принципу, який характерний для сучасної драматургії світу. Суть цього принципу полягає в тому, щоб чітко фіксувати реальність, порушувати гострі та незручні теми, забезпечувати публіцистичний ефект співпереживання конкретним людям та подіям.

Отже, сучасні українські драми пробують показати життя дійових осіб у реальному часі. Реальність інколи створюється завдяки прийому «вербатіум», суть якого полягає в тому, щоб записати на диктофон репліки

представників різних соціальних груп та ввести їх у сюжет п'єси.

1. Прочитайте текст.

Презентація книжки «Сучасна українська драматургія. Від А до Я»

В Українському домі у Варшаві відбулася презентація книжки «Сучасна українська драматургія. Від А до Я» («Współczesna dramaturgia ukraińska. Od A do Ja»). У ній взяли участь упорядниці й перекладачка антології Анна Коженювська-Бігун, редакторка книги Агата Томасевич і молода українська драматургиня Ольга Мацюпа. [...]

Як свідчить назва «Від А до Я», книжка починається твором українського драматурга Ар'є і закінчується п'єсою Яблонської. Таким чином перша й остання літери абетки стосуються прізвищ авторів, а не репрезентативності антології, яка містить всього вісім п'єс. Перекладачі зазвичай керуються або бажанням представити своїм читачам найвідоміших і найвизнаніших авторів країни, з мови якої перекладають, або ж прагненням показати те, що потенційно може сподобатися цільовій аудиторії книги. Як зазначила сама упорядниці, відбираючи п'єси до антології, вона прагнула передусім показати польському читачеві ті українські твори, які будуть близькими й цікавими кожному; п'єси, які порушують загальнолюдські питання, які промовлятимуть до всіх читачів чи глядачів, незважаючи на те, у якій країні вони будуть представлені та який матимуть сценічний потенціал. Агата Томасевич

додала: «ми зробили цю книгу для того, щоб польські театри охочіше брали для постановки п'єси українських авторів». [...]

П'єси в антології – дуже різноманітні: деякі були написані після початку війни на сході України і під її впливом, а деякі – задовго перед тим. Наприклад, п'єса молодій одеській драматургині Анни Яблонської (яка трагічно загинула у 2011 році під час терористичного замаху в московському аеропорту Домодедово) «Десь і довкола» написана у 2007 році, а її тематика стосується самотності й пошуків людини на тлі соціальних пертурбацій. П'єса «Баба Пріся, або на початку і наприкінці часів» українсько-німецького драматурга Павла Ар'є, який походить зі Львова, порушує тему історичної пам'яті та конфліктів на тлі розуміння і сприйняття минулого, що мають місце в сучасній Україні. [...]. Варто зазначити, що на основі тексту Ар'є постала вистава, яка здобула неабияке визнання серед української публіки. І попри те, що польські театри не дуже охоче беруться за п'єси українських драматургів, п'єсу того ж Ар'є під назвою «На початку і наприкінці часів», яка увійшла до попередньої антології, вже кілька місяців грають на сцені Краківського народного театру.

За: Іванюк Олександра. Сучасна українська драматургія. Від А до Я. *Наше слово*. Газета для українців у Польщі. Рецензії та огляди. Варшава, 2019. №8. URL: <https://www.nasze-slowo.pl/suchasna-ukrayinska-dramaturgiya-vid-a-do-ya> (дата звернення: 30.08.2021).

2. Поясніть українською мовою значення слів:

драматургія –

.....
.....
.....

п'єса –

.....
.....
.....

вистава –

.....
.....
.....

постановка –

.....
.....
.....

3. Поясніть, який взаємозв'язок між цими чотирма термінами?

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Випишіть із тексту фемінітивні форми назв професій, перекладіть їх польською мовою, допишіть ще три, пов'язані з темою драматургії.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. Перекладіть польською мовою.

Театри в Україні множаться, немов гриби після дощу. [...] впродовж 2014-2015 років в Україні з'яви-

лося стільки театрів і локальних театральних ініціатив, скільки не було за всі роки незалежності. 2014 року в Києві виник «Театр переселенця», а у 2015 році – «PostPlayТеатр»; у Запоріжжі відкрилась «Запорізька нова драма»; у Полтаві з'явився «Театр сучасного діалогу»; у Херсоні почала діяти театральна ініціатива «Театр Май Буш»; у Харкові – театр «DeFacto»; у Львові при театрі Лесі Українки з'явилася «Перша сцена сучасної драматургії». І якщо до подій Революції гідності популярними темами серед українських драматургів були еміграція, відсутність віри у світле майбутнє та всеохопна екзистенційна криза, то тепер вони рефлексують над новими викликами, які стоять перед суспільством. [...]

За: Іванюк Олександра. Сучасна українська драматургія. Від А до Я. *Наше слово*. Газета для українців у Польщі. Рецензії та огляди. Варшава, 2019. №8. URL: <https://www.nasze-slowo.pl/suchasna-ukrayinska-dramaturgiya-vid-a-do-ya> (дата звернення: 30.08.2021).

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. Напишіть лист, в якому рекомендуєте виставу, поставлену за твором українського автора. Використайте вибрані з нижченаведених слів:

актор, режисер, письменник, автор, аудиторія, глядач, грати, на основі, поставити виставу, сцена, театр, драматургія, сценографія, роль, критик, рецензія, відгук, художні засоби, діалоги, монологи, монодрама, драма, комедія, акт, перегляд, сценічне втілення, репертуар, інсценізація, прем'єрна вистава, (не)успішно здійснена вистава, режисерська інтерпретація, задум драматурга, фінальні сцени, художній конфлікт, катарсис, завіса.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Прочитайте уривок тексту. Випишіть аргументи на користь позиції, що п'єсу треба бачити на сцені та на підтримку точки зору, що п'єса може існувати окремо як літературний твір.

Висловлювання про обов'язкове життя драми на сцені зводиться переважно до констатацій: «П'єсу не треба читати, її треба бачити на сцені» (Е. Крейг); «П'єса без сцени залишається все ж незавершеною» (Б. Брехт) [...] Прихильники ж іншої позиції стверджують, що п'єса може існувати окремо як явище літератури й театральне явище. Насамперед доказом є існування драми для читання [...]. Історія питання ілюструє, що усвідомлення приналежності п'єси одночасно до різних видів мистецтва висловлював ще Аристотель [...]. Проте справжню здатність до синтезу проявляють ті, хто переконаний, що літературне та сценічне життя п'єси мають існувати в гармонійній єдності [...].

Сучасна українська драматургія

За: Вірченко Тетяна. Театрознавча концепція сучасної української драматургії. URL: <http://tatianaivaschenkoteatr.com.ua/teatroznavcha-kontseptsiya-suchasnoji-ukrajinskoji-dramaturhiji> (дата звернення: 30.08.2021).

п'єсу треба бачити на сцені

п'єса може існувати
окремо як літературний
факт

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

За: Вірченко Тетяна. Театрознавча концепція сучасної української драматургії. URL: <http://tatianaivaschenkoteatr.com.ua/teatroznavcha-kontseptsiya-suchasnoji-ukrajinskoji-dramaturhiji> (дата звернення: 30.08.2021).

10. Пошукайте польські еквіваленти нижченаведених слів.

дієвість –
виразність –
видовищність –
образність –

11. Прочитайте уривок тексту.

Українська драматургія: необхідність актуального
тексту

Драматургія не може бути поза контекстом театру, а той, у свою чергу, не може бути поза контекстом життя. [...] Драматурга можна розцінити як літописця. Він не може, на відміну від письменників-романістів, писати п'єси на віки, писати в стіл у непевній надії, що це буде віднайдено «запеклими герменевтами». Суть театру в сьогоднішньому дні. І чим далі пришвидшується наш світ, чим тоншими стають ноутбуки і швидшає проходження інформації по кабелях, тим більше актуалізується кожна секунда. Драматурги – як метелики-одноденки: їхні твори можуть бути почутими лише зараз – тоді, можливо, крізь нещадний аритмічний

пульс сьогодення автор зможе пробитися в омріяну універсальність, у «віки». Але все ж краще змиритися з тим, що ці місця вже зайняті Шекспіром і Чеховим.

За: Нікітjuk Марися. Українська драматургія: необхідність актуального тексту. *Українська Правда*. Життя : веб сайт. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2011/05/10/78371> (дата звернення: 30.08.2021).

12. На підставі уривка тексту та власних спостережень охарактеризуйте сучасний стиль життя людей.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13. Яка, на думку авторки, роль драматургії в культурному житті суспільства?

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....
.....
.....

14. Чи погоджуєтесь ви з думкою, що «драматурга можна розцінити як літописця»?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

15. Поясніть значення речень.

Суть театру в сьогоднішньому дні.

.....
.....
.....

Драматурга можна розцінити як літописця.

.....
.....
.....
Драматург не може писати п'єси «в шухляду».

.....
.....
.....
16. Доберіть заголовки до абзаців.

Театр – це спосіб розмови про світ

.....
.....
Сьогодні український театр окремими виставами та творчими групами починає рухатися у бік глядача і тих проблем, які у нас існують. Після подій на Майдані Незалежності театр почав працювати в новому руслі – в руслі історичної травми. Саме завдяки творам Наталки Ворожбит, Павла Ар'є такі трагедії, як Голодомор, Друга Світова війна, Чорнобиль виходять на сцену. Це говорить про те, що український театр до Майдану був приспаний щодо реалій життя довкола. І хоча швидкість його «прокидання» поки що не велика, тим не менше, драматургія дуже помітно розвивається. [...]

У Кракові, у таких виставах як «Гамлет» чи «Боже-
ственна комедія», які насправді не мають відношення
до війни, тема війни не те, що звучить, вона «кричить»
у цих виставах. Романтичні репертуари починаються
з переліку всіх війн, які відбувалися у світі в ХХ
столітті, і закінчуються на нашій війні та на війні
у Сирії. Так само і в столиці Литви – Вільнюсі, режисер
Еймунтас Някрошюс, знаючи про війну і хворіючи нею,
бере до постановки п'єсу Пушкіна «Борис Годунов»,
і робить антиросійську виставу зі зрозумілою оцінкою
колоніальних зазіхань Росії. [...] Європейський театр
цю війну бачить і чує, і говорить про неї з глядачем. [...]

.....
.....

Хорошою тенденцією зараз є творення докумен-
тального театру. Це театр, який формується зі
сповідей та інтерв'ю звичайних людей. З появою доку-
ментального театру ми отримуємо прорив до болючих
точок, до актуальних тем. Це інший спосіб розмови
з глядачем. Його важко оцінювати, адже він стоїть на
межі мистецтва і соціальних проектів. [...] Попри пере-
вагу документального театру, він має й певні
недоліки. Проблема в тому, що потім ці автентичні
тексти озвучують актори – інші люди. Автентичність
тексту народженого і тексту представленого публіці
не збігаються. Цей прийом – правда, що ми її говоримо
чужими словами так ніби своїми – ще до кінця не
вирішена проблема документального театру.

За: Беляєва Сніжанна. Театр – це спосіб розмови про світ. *Zbrucʹ* [«Збруч»]. Українська інтернет-газета Матеріал підготовлений на основі публічної лекції у Книгарні «Є» у Львові 25.05.2016. URL: <https://zbruc.eu/node/52116> (дата звернення: 30/08/2021).

Історичні травми театру.

Документальний театр як інший спосіб розмови з глядачем.

Європейський театр показує реальне життя на сцені.

17. На підставі тексту та власних знань, розкажіть, які головні напрями змін в українському театрі. Думки викладіть у тезах.

1.
.....
2.
.....
3.
.....
4.
.....
5.
.....
6.
.....

18. На прикладі вибраного вами драматичного твору, опишіть згадану в тексті тему історичних травм як нового напрямку в українській драматургії.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

19. Прочитайте уривок тексту.

W 2015 roku w Kijowie założono dwa niezależne teatry – Teatr Peresełencia (Teatr Przesiedleńca) i PostPlay Teatr. Linia programowa obu obejmowała problemy związane z ofiarami wojny, uchodźcami wewnętrznymi, polityką państwa oraz społecznymi konsekwencjami tymczasowej okupacji Krymu i działań zbrojnych na wschodzie Ukrainy. Oba teatry postawiły sobie również za cel prze-

ciwdziałanie stereotypom wzajemnie obciążającym Ukra-
ińców z zachodnich i wschodnich obwodów oraz tworze-
nie dyskursu na temat rodaków pozostałych w strefie OR-
DŁO. Tematykę wojenną umieścił w swym repertuarze
również Teatr Priekrasnyje Cwiety (Piękne Kwiaty)
z Charkowa. Twórczość tych grup, [...] jest istotna z punktu
widzenia [...] przygotowywania ukraińskiego społeczeń-
stwa do pokonfliktowej reintegracji kraju.

За: Korzeniowska-Bihun Anna. Działania kulturalne jako potencjalne
narzędzia deokupacji Szczególnych Rejonów Obwodów Donieckiego
i Ługańskiego (ORDŁO) oraz reintegracji ich mieszkańców. *Wiedza
obronna*. Warszawa. 2019. Tom 226-227. nr 1-2. s. 20-33, URL:
<http://wiedzaobronna.edu.pl/index.php/wo/article/view/28> (дата
звернення: 30.08.2021).

20. Перекладіть польською мовою.

ORDŁO – Окремі райони Донецької та Луганської об-
ластей

uchodźcy –

przesiedleńcy –

ofiary wojny –

reintegracja –

przeciwdziałanie stereotypom –

okupacja/deokupacja –

konsekwencje społeczne –

21. Складіть 5 речень із вищенаведеними словами (українською мовою).

Сучасна українська драматургія

1.
.....
.....
.....

2.
.....
.....
.....

3.
.....
.....
.....

4.
.....
.....
.....

5.
.....
.....
.....

23. Пропонуємо із п'єси «Кольори» (2011) Павла Ар'є прочитати представлення дійових осіб і дати відповідь на таке питання: Як назва п'єси розкриває авторську стратегію представлення дійових осіб?

Кольори

Павло Ар'є

(Розмір 1/4, темп поміркований)

П'єса на дві дії

Діючі особи:

Жінка в рожевому: Років 16. Цікава до всього, обережна, мрійлива.

Жінка в помаранчевому: Приблизно 23 роки, практично-мрійлива, енергійна.

Жінка в червоному: Між 35–40 роками. Розчарована, зла та цинічна.

Жінка у фіолетовому:Трішки за 60. Мудра, терпляча, педантична.

Жінка у чорному, вона ж – в білому: Дуже стара, пихата, вибаглива і ексцентрична.

За: Ар'єв Павло. Кольори. *TEATRE.Театральний портал*

<http://teatre.com.ua/ukrdrama/koljory-pavlo-are> (дата звернення - 28.11.2021)

.....

.....

.....

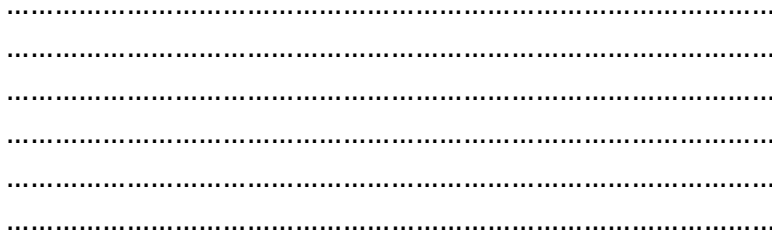
.....

.....

.....

.....

.....

СЛОВНИЧОК

- антракт – antrakt
- вистава – spektakl
- глядач – widz
- діючі особи – osoby występujące
- дія - akt
- драма – dramat
- драматург – dramaturg
- драматургія – dramaturgia
- п'єса – sztuka teatralna
- постановка – inscenizacja
- репертуар – repertuar
- сцена – scena
- сценічність – sceniczność
- сценографія – scenografia
- театральна завіса – kurtyna

ВИБРАНІ ТЕРМІНИ – СЛОВНИЧОК

апострофа – apostrofa
авангард – awangarda
авантюрно-детективні романи – powieści przygodowo-
detektywistyczne
автобіографічна повість – powieść autobiograficzna
автобіографічний нарис – szkic autobiograficzny
автобіографія – autobiografia
авторські втручання – komentarz odautorski
автофікційний роман – autofikcja
алегорія – alegoria
алітерація – aliteracja
алюзія – aluzja
анапест – anapest
анафора – anafora
антиутопія – antyutopia
антракт – antrakt
архетип – archetyp
асонанс – asonans
асоціація – skojarzenie
базуватися на фактах – opierać się na faktach
балада – ballada
бароко – barok
біограф – biograf
бойовик – film/powieść akcji
бурлеск – burleska
версифікація – wersyfikacja
визначення поняття – definicja pojęcia

вистава – spektakl
витоки – źródła (w przen.)
вищезазначений – wyżej wymieniony
віддзеркалення – odzwierciedlenie
Відлига – odwilż
віртуальна реальність – rzeczywistość cyfrowa/wirtualna
віршування – wersyfikacja
рима – rym
вітаїзм, вітаїстичність – witaizm
героїчний епос – epos bohaterski
гіпербола – hiperbola
глобальна катастрофа – globalna katastrofa
глядач – widz
гостросюжетний – mający wartką fabułę
готична проза – proza gotycka
гротеск – groteska
гумореска – humoreska
грунтуватися – ugruntować się
деструкція – destrukcja
детектив – kryminał
дискримінація за ознакою ... – dyskryminacja ze względu na...
дисонанс – dysonans
діаріуш – diariusz
діючі особи – osoby występujące
дія – akt
документалістика – dokumentalistyka
документальність – dokumentalny charakter (np. utworu)
дотепний стиль – dowcipny styl
драма – dramat
драматург – dramaturg

Вибрані терміни – словничок

драматургія – dramaturgia
евфонія – eufonia
екзистенціалізм – egzystencjalizm
екзистенційність – egzystencjalny charakter (np. utworu)
експресіонізм – ekspresjonizm
елегія – elegia
епігон – epigon
епітет – epitet
епіфора – epifora
епоха великих напрямів і стилів – epoka wielkich stylów i nurtów
есеїстика – eseistyka
естетика жаху – estetyka potworności
жанр – gatunek
жанрова форма – forma gatunkowa
жіночий роман – powieść kobieca
завоювати популярність – zdobyć popularność
загальні критерії – ogólne kryteria
загибель людства – zagłada ludzkości
заклик – apel
зображальні засоби – środki obrazowania
зорова (візуальна) поезія – poezja wizualna
ідентичність – tożsamość
імпресіонізм – impresjonizm
інвектива – inwektywa
іронія – ironia
ірреальна дійсність – odrealniona rzeczywistość
історико-біографічні твори – utwory historyczno-biograficzne
історичний детектив – kryminał historyczny
історичні елементи – wątki historyczne

історична достовірність – wiarygodność historyczna
історичні документи – dokumenty historyczne
історіософія – historiozofia
категорія правдивості – kategoria prawdy
кіберпанк – cyberpunk
кінець цивілізації (занепад цивілізації) – zmierzch cywilizacji
кітч – kicz
кларнетизм – klarnetyzm
класицизм – klasycyzm
книга жахів (страшилка) – horror
коло читачів – krąg czytelników
кримінальні романи – powieści kryminalne
листи – listy
лідер продажів (продажу) – lider na rynku
лінійний роман – powieść linearna
ліричний герой – bohater liryczny
література non-fiction – literatura non-fiction
література факту – literatura faktu
літературна спадщина – dziedzictwo literackie
літературний напрям – kierunek literacki
літературний портрет – portret literacki
літературний процес (літпроцес) – proces literacki
літературні витoki – źródła literackie
маргінальність – marginalność
масова література – literatura masowa
медичний та психологічний трилери – thriller medyczny i
psychologiczny
мелодрама – melodramat
мемуари – pamiętniki

Вибрані терміни – словничок

- мемуарно-історичний матеріал – materiał wspomnieńowy i historyczny
- метафора – metafora
- метонімія – metonimia
- мистецтво слова – sztuka słowa/wypowiedzi
- мистецька (художня) течія – rucha artystyczny
- містерія – misterium
- міф – mit
- міфологічні елементи – wątki mitologiczne
- модернізм – modernizm
- мотив – motyw
- нав'язувати – narzucać
- надати право голосу – udzielić/przyznać prawo głosu
- надприродні явища – zjawiska nadprzyrodzone
- напрямок літератури – kierunek/nurt w literaturze
- наратор – narrator
- нарис – szkic
- настроєво цілісна – jednolita pod względem nastroju
- неокласицизм – neoklasycyzm
- неореалізм – neorealizm
- неоромантизм – neoromantyzm
- непохитність переконань – niezłomność przekonań
- нерівноправне положення – sytuacja nierówności praw
- не-фіктивна література – literatura niefabularna
- нефікційні твори – utwory niefikcjonalne
- нефікційна проза – proza niefikcjonalna (non-fiction)
- оксиморон (оксюморон) – oksymoron
- основоположний – fundamentalny
- особистість – osobowość
- п'єса – sztuka teatralna

паліндром – palindrom
пантеїзм – panteizm
пародія – parodia
перша/друга «хвиля», фемінізму – pierwsza/druga fala feminizmu
побічні враження – wrażenia/refleksje poboczne
поема – poemat
поетика – poetyka
поетичний (художній) паралелізм – paralelizm
поєднувати художній вимисел із правдивістю – łączyć fikcję artystyczną z faktami
покласти край – położyć kres
популярна література – literatura popularna
порівняння – porównanie
постановка – inscenizacja
постапокаліптика – postapokaliptyka
постапокаліптична література – literatura postapokaliptyczna
постмодерне спрямування – nurt postmodernistyczny
постмодернізм – postmodernizm
постсучасність – nowoczesność
прагнути до – dążyć
привернути увагу – przyciągnąć uwagę
примірник – egzemplarz
притчевість – poetyka przyrzeczeń
провідний мотив – motyw przewodni
продовжувати – kontynuować
психологізм – psychologizm
реалізм – realizm
ремінісценція – reminiscencja
репертуар – repertuar

Вибрані терміни – словничок

репортаж-реконструкція – reportaż – rekonstrukcja
ретро-детектив – retro kryminał
ретроспективність – retrospektywa
рима – rym
ритм – rytm
ритміка – rytmika
родинні оповіді – opowieści rodzinne
розважальна функція – funkcja rozrywkowa
розглядати – rozpatrywać
роман у віршах – powieść w wierszach
роман-балада – powieść ballada
роман-життепис – powieść biograficzna
роман-катастрофа – powieść katastroficzna
самоствердження – nabranie pewności siebie
сарказм – sarkazm
сатирична комедія – komedia satyryczna
сатиричний жанр – gatunek satyryczny
світоглядна категорія – kategoria światopoglądowa
сентиментальний – sentymentalny
силабічна система віршування – sylabiczny system wierszowania
силобо-тонічний – sylabotoniczny
символ, символічність – symbol
символізм – symbolizm
синекдоха – synekdocha
синкретизм – synkretyzm
скепсис, скептицизм – sceptycyzm
сонет – sonet
соціалістичний реалізм (соцреалізм) – realizm socjalistyczny

соціальний рух за рівність прав – ruch społeczny na rzecz
równych praw
соціокультурний розвиток – rozwój społeczno-kulturowy
спогад – wspomnienie
створення оригінальних персонажів – kreacja oryginal-
nych postaci
стиль доби – styl epoki
строфа – strofa
строфіка – strofika
суб'єктивність – subiektywna perspektywa
сцена – scena
сценічність – sceniczność
сценографія – scenografia
сюжет – fabuła
сюжет – kompozycja fabularna, struktura fabularna
сюжет розгортається – fabuła rozgrywa się
сюрреалізм – surrealizm
театральна завіса – kurtyna
тема твору – tematyka utworu
тираж, наклад – nakład
тонічний вірш – wiersz toniczny
тотожний – tożsamy
тревелогі – literatura podróżnicza
трилер-катастрофа – thriller katastroficzny
троп – trop
умовність зображення – niedosłowne obrazowanie
урбанізм – urbanizm
усна оповідь – opowieść ustna
утопія – utopia
фабула – fabuła

Вибрані терміни – словничок

- фактографічність – faktograficzność
фактографія – faktografia
фантастичний трилер – thriller fantastyczny
фейлетон – felieton
фентезі – fantastyka
фентезійник – autor fantastyki
фіксувати – rejestrować/zapisywać/brać pod uwagę
фіктивно-біографічні твори – fabularyzowana biografia
філософська концепція – koncepcja filozoficzna
філософські напрями, течії – nurty filozoficzne
формулювати принципи – formułować zasady
фундаментальні цінності – podstawowe wartości
футуризм – futuryzm
химерний роман – powieść chimeryczna
хорей – trochej
художні явища – zjawiska artystyczne
художній вимисел – zamysł twórczy
художній метод – metoda twórcza
художній феномен – fenomen artystyczny
художній час і простір – czas i przestrzeń utworu
художньо-публіцистичний жанр – gatunek literacko-pu-
blicystyczny
художня деталь – szczegół artystyczny
художня якість твору – wartość artystyczna utworu
цифрова реальність – rzeczywistość cyfrowa
чарівна казка – bajka magiczna
щоденники – dzienniki
щоденникові записи – zapisy w dziennikach
ядерна війна – wojna jądrowa
ядерна катастрофа – katastrofa nuklearna

Вибрані терміни – словничок

ядерне знищення (винищення) – zagłada nuklearna
ямб – jamb